

ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА
ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
НАН УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ РЕЛІГІЄЗНАВЦІВ

АКАДЕМІЧНЕ
РЕЛІГІЄЗНАВСТВО
УКРАЇНИ

АКАДЕМІЧНОМУ
РЕЛІГІЄЗНАВСТВУ В УКРАЇНІ
25 РОКІВ

Київ
2016

**ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА
ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ**

УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ РЕЛІГІЄЗНАВЦІВ

**АКАДЕМІЧНОМУ
РЕЛІГІЄЗНАВСТВУ
УКРАЇНИ – 25**

постання і основні напрямки розвитку

КИЇВ 2016

ISSN 2306-3548

Академічному релігієзнавству України – 25: постання і основні напрямки розвитку. За ред. А.Колодного. – Київ: УАР, 2016. – 60 стор.

В цій праці, присвяченій 25-річчю Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України, розкриваються етапи становлення і напрямки розвитку українського академічного релігієзнавства, процеси його інституалізації та особистісне представлення. Підводячи підсумки 25-річної діяльності Відділення, подаються наукові здобутки ВР у формі виконання планових тем і друку різноманітної наукової продукції, розкривається міжнародне наукове співробітництво, презентуються напрямки використання результатів релігієзнавчих досліджень в практиці суспільного життя, науково-експертна діяльність колективу. Йдеться про співпрацю з релігійними організаціями, державними і громадськими інституціями, освітою і масмедіа. В додатках подається список виданих за 25 років Відділенням монографій і збірок, навчальних посібників і часописів, названі доктори наук з релігієзнавчої спеціалізації, згадуються колеги-релігієзнавці, які працювали з ВР в науці ці 25 років. Докладніше про історію українського релігієзнавства див.: «Академічне релігієзнавство України: історія і сьогодення» (К., 2006), «Релігієзнавча думка України другого тисячоліття» (К., 2013), «Релігієзнавча наука України років незалежності» (К., 2010).

Затверджено до друку
Вченою радою Відділення релігієзнавства
Інституту філософії імені Г.С.Сковороди
НАН України (протокол №13 від 5 липня 2016 р.).

ЗМІСТ

З історії становлення і функціонування	4
Сьогodenня Відділення релігієзнавства	12
Міжнародне наукове співробітництво	18
Здобутки досліджень в практиці суспільного життя	19
Організація і координація наукової діяльності	21
Співпраця з конфесіями	22
Діяльність у сфері освіти.....	24
Наукові конференції	24
Наукові співробітники Відділення останнього п'ятиріччя	26
Підсумки	38

ДОДАТКИ

Виконані наукові теми.....	42
Книжково-журнальні видання ВР 1991 – 2016.....	45
Релігієзнавча наука в її докторському вияві.....	58
Пам'янемо наших колег-релігієзнавців.....	59

З ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ

Відділення релігієзнавства — єдина в країні *академічна* інституція з фаху. Наскільки нам відомо, подібної наукової структури нині у світі не має жодна академія наук. До проголошення Україною своєї незалежності в серпні 1991 року на її теренах функціонувало дві науково-дослідницькі релігієзнавчі інституції – **відділ (пізніше – сектор) світоглядних проблем релігії та атеїзму Інституту філософії Академії наук України** (очолювали в різний час доктори філософських наук, професори А.Аветисян, А.Єришев, Є.Дулуман, Б.Лобовик, а з 1990 року – д.філос.н. А.Колодний) та **Міжреспубліканська філія Інституту наукового атеїзму Академії суспільних наук при ЦК КПРС** (очолював член-кореспондент АН України, професор О.Онищенко). Якщо перша з них займалася переважно дослідженням особливостей релігійного феномена у його історії, різноманітті конфесійних виявів і поліфункціональності, то друга – акцентувала свою увагу на проблемах живучості релігійності за умов соціалізму і визначені шляхів її подолання. Ця особливість дослідницьких зусиль знайшла своє відповідне вираження і в тематиці публікацій відділу та філії – *що є релігія і як її здолати*.

В період *Перебудови* ставлення держави до релігійних організацій та їхньої діяльності дещо змінилося, лояльнішим стало до виявів релігійності. Переслідуючи мету актуалізації саме об’єктивного наукового дослідження природи і функціональності релігійного феномену, роль якого зростала у сфері суспільного і духовного життя, Академія наук порушила питання об’єднання цих двох релігієзнавчих інституцій України й утворення в своїй структурі солідного наукового підрозділу з дослідження релігійних явищ і процесів. **Президія АН УРСР 26 червня 1991 року прийняла Постанову “Про створення Відділення релігієзнавства Інституту філософії АН УРСР”**, укомплектувавши його штат за рахунок наукових працівників сектору світоглядних проблем релігії та атеїзму і переведених до нього 12 співробітників Міжреспубліканського філіалу. Цією Постановою було передбачене автономне існування Відділення в структурі Інституту філософії – з власною Вченою Радою, незалежним формуванням штату співробітників та окремим фінансуванням. **Керівником Відділення було призначено доктора філософських наук, професора Онищенка О.С.**

Ухвалене Президією АН УРСР Положення про Відділення релігієзнавства визначало **основні завдання його діяльності**:

- розробка теоретичних і методологічних проблем релігієзнавства;
- вивчення релігійної ситуації в Україні, прогнозування її змін, аналіз причин і форм міжконфесійних конфліктів, розробка програм нормалізації релігійної ситуації, формування у суспільстві атмосфери релігійної терпимості й громадянського миру;
- дослідження історії релігій і церков в Україні;
- аналіз релігійних вірувань українців за кордоном, діяльності релігійних організацій діаспори, її впливу на релігійне життя в Україні;
- координація релігієзнавчих досліджень в установах АН УРСР та вузах республіки;
- здійснення підготовки наукових кадрів і підвищення їхньої кваліфікації.

Відтак Відділення релігієзнавства було створене ще до здобуття Україною незалежності. Але вже тоді перед ним були поставлені завдання, які виходили за межі тієї антирелігійної визначеності й зорієнтованості на боротьбу з релігією, яка характеризувала діяльність Міжреспубліканського філіалу років радянщини.

З метою дослідження актуальних на той час наукових проблем у **Відділенні були утворені три відділи**: відділ філософії релігії (завідувач – д.філос.н. А. Колодний), відділ історії релігії (завідувач – д.філос.н. П. Яроцький) та відділ соціології релігії (завідувач – д.філос.н. П. Косуха). Першими плановими темами відділів були визначені відповідно відділам на першу трирічку такі: **“Методологічні принципи і категоріальний апарат релігієзнавства”**, **“Історія Православної Церкви в Україні”**, **“Сучасна релігійна ситуація в Україні: стан, тенденції, прогнози”**.

Настали роки зміни світоглядних парадигм, здолаття опійних оцінок марксизмом релігії, її функціональності, утвердження свободи буття релігії та її інституцій в суспільстві, свободи віровизнань, толерантності міжконфесійних відносин, що позначилось й на переосмисленні деякими дослідниками свого місця в академічному релігієзнавстві. Усе це в сукупності з економічною нестабільністю призвело до незначної кількості наукових видань Відділення у першій половині 90-х років ХХ ст. Найголовнішими колективними моног-

рафіями цього періоду є *“Історія християнської церкви на Україні”* (за ред. О.Онищенка, 1991), *“Релігія в духовному житті українського народу”* (за ред. А.Колодного, 1994), *“Сучасна релігійна ситуація в Україні”* (за ред. П.Косухи, 1994), книги М.Бабія *“Свобода совісті: філософсько-антропологічне і релігієзнавче осмислення”* (1994), В. Любчика *“Біблійні пророцтва у світлі катаклізмів ХХ століття”* (1993) та ін.

Вагомим тогочасним здобутком Відділення постала **організація і проведення соціологічних досліджень стану і рівня релігійності в країні**, що повномасштабно здійснювалося під керівництвом професора П.І. Косухи. Водночас для державних органів Відділенням було підготовлено чимало науково-експертних матеріалів з аналізом різних актуальних проблем релігійного життя України.

Із липня 1993 року Відділення очолює доктор філософських наук професор Анатолій Колодний. Восени того ж року на базі Відділення було **утворено Українську асоціацію релігієзнавців**, яка об'єднала зусилля дослідників різних регіонів країни. У своїй діяльності УАР була зорієнтована на комплексне вивчення актуальних проблем релігієзнавчої науки. Формуються тоді осередки УАР у 20 областях України. Це – Львів (керівником осередку стає В.Гаюк, потім – Н.Горбач, нині – С.Боруцький), Тернопіль (А.Гудима, нині – Я.Стоцький), Полтава (В.Пашенко, нині – Р.Сітарчук), Луцьк (Л.Кондратик), Чернівці (В.Докаш), Рівне (П.Саух, нині – Н.Стоколос), Київ та область (В.Суярко, нині – О.Предко), Житомир (В.Щедрін, нині – П.Саух), Чернігів (С.Машенко), Харків (А.Щедрін), Одеса (П.Лобазов, нині – Е. Мартинюк), Миколаїв (тоді С.Свистунов), Донецьк (І.Козловський), Хмельницький (Л.Виговський), Ужгород (М.Палінчак). Пізніше з'являються осередки УАР у Дніпропетровську (М.Мурашкін), Запоріжжі (В.Калюжний), Вінниці (Т.Беднарчик), Херсоні (К.Недзельський), Сумах (І.Мозговий). Активізації релігієзнавчих досліджень і водночас об'єднанню дослідників релігійних явищ і процесів у злагоджену корпорацію науковців сприяло проведення в різних містах України низки наукових конференцій із широкого спектру проблем релігієзнавчої науки. Так, на базі Львівського музею історії релігії в 1991 році було започатковано проведення щорічних Круглих столів *“Історія релігії в Україні”*. Запоріжжя зосередилося на проведенні конференцій з проблем *міжконфесійних відносин*, Полтава – з *історії релігії в Україні ра-*

дянської доби, Чернівці – *із суспільного функціонування релігії*, Донецьк – *із співвідношення релігії і науки*, Тернопіль – *з етнологія релігії*, Хмельницький – *з регіональних особливостей релігійного життя* та ін. Позитивним підсумком конференційної роботи релігієзнавців країни стали публікації збірників виголошених на конференціях доповідей і повідомлень, залучення представників богослов'я, історичної та інших гуманітарних наук до наукового вивчення релігійних явищ і процесів.

На час утворення Відділення релігієзнавства в його штаті було 35 співробітників. Але глибока економічна криза в Україні років її незалежності зумовила обмежене фінансування нас Відділенням історії, філософії та права Президії НАН України (особливо в останнє десятиліття за час керівництва ним О.С.Онищенком), а відтак значне скорочення штату. Поставало навіть питання про реструктуризацію цієї єдиної в Україні академічної релігієзнавчої установи та передачу її відділів до різних інститутів Академії наук. Але вивчення релігії як складової предметного поля різних суспільних і гуманітарних наук унеможливило глибоке наукове осягнення цього специфічного духовного феномену у всій його повноті та широкому конфесійному бутті. **Як ціле**, в усій сукупності її структурних складових і складній функціональності, релігію може досліджувати лише така гуманітарна наука як релігієзнавство. То ж зрештою за підтримки **академіка В. І. Шинкарука** вдалося зберегти не лише Відділення як автономну самостійну академічну інституцію, а й домогтися у Міносвіти України викладання у вузах курсу з релігієзнавства як обов'язкової навчальної дисципліни, утворення кафедр і факультетів релігієзнавства. Варто відзначити особливу роль в цьому не тільки нашого Відділення, а й тодішньої кафедри культурології Київського педагогічного інституту ім. М.Драгоманова (завідувач – **проф. М.Закович**).

У перші роки діяльності Відділення налагоджується його творча співпраця з Державним Комітетом України у справах релігії. З метою проведення науково обгрунтованої політики держави у сфері релігійного життя при Держкомі релігій (за головування у ньому А.Зінченка і А.Ковалю) декілька років діяла науково-методична рада, до якої входили провідні науковці-релігієзнавці (переважно із Відділення релігієзнавства). Це давало можливість уникнути суб'єктивних оцінок при вирішенні складних проблем релігійного

життя, виваженого їхнього розв'язання із врахуванням потреб та інтересів українського державотворення і національного відродження. Разом із Держкомом релігії Відділенням було проведено низку конференцій з проблем свободи совісті, державно-церковних відносин при участі в їх роботі багатьох зарубіжних науковців, зокрема керованої **проф. Коулом Дюремом** Міжнародної академії свободи релігії і віровизнань.

Упродовж 25 років існування Відділення релігієзнавства відбулися помітні зміни в його структурі (зокрема і в штаті працюючих). Фінансова скрута змусила, залишаючи відділ філософії релігії, скоротити на певний час відділ історії релігії, а відділ соціології релігії через відсутність коштів на проведення репрезентативних соціологічних досліджень релігійних явищ довелося реорганізувати у відділ проблем релігійних процесів в Україні. Потім на базі цих двох відділів було утворено відділ історії релігії і практичного релігієзнавства, який з 1993 року очолює **проф. Л.Филипович**. Актуалізація ісламського чинника у світі й Україні спричинила відкриття при Відділенні в 2007 році науково-дослідницької групи з ісламознавства (завідувач – напочатках **проф. О.Саган**, потім – **проф. А.Арістова**). НД група через те ж недофінансування нас Відділенням історії, філософії та права НАН України в 2012 році просто зникла.

Помітний слід у роботі Відділення за роки його діяльності залишила низка наукових співробітників, які з тих чи інших причин змінили місце праці або відійшли в потойбічний світ.

Серед них, насамперед, варто згадати докторів філософських наук, професорів **Бориса Олександровича Лобовика** (1923–1999) та **Петра Івановича Косуху** (1935–1996).

Б.О.Лобовик залишив у спадок українському релігієзнавству свої вагомні праці з гносеології релігії. Він дав всебічну характеристику гносеологічного механізму абсолютизації суб'єктивної сторони чуттєвих даних і ролі елементарного абстрагування в релігійному відображенні, розкрив релігійне практично-духовне відношення як культурно-інституційний спосіб існування ідеї надприродного (книги науковця – *“Буденна релігійна свідомість”*, *“Релігійні погляди, почуття, поклоніння”*, *“Об'єкт і форма релігійного відображення”*, *“Религиозное сознание и его особенности”* та ін.). В останні

роки життя Борис Олександрович вивчав давні вірування українців, з'ясовував особливості їхньої віри в надприродне.

П.І.Косуха залишив про себе пам'ять насамперед як дослідник соціально-етичного вчення пізнього протестантизму, соціолог релігії. Під його керівництвом в 1993–1995 роках були проведені масштабні соціологічні дослідження трансформацій релігійної свідомості та функціонування релігійних спільнот за умов свободи совісті. Результати цих досліджень були використані при написанні опублікованої в 1994 році у двох частинах праці “Сучасна релігійна ситуація в Україні: стан, тенденції, перспективи”. При сприянні керівництва Церкви євангельських християн-баптистів Петро Іванович і очолювана ним група дослідників провели ґрунтовне вивчення у всіх областях країни архівних джерел з історії баптизму на українських теренах, видрукували тематичний збірник цих архівних матеріалів.

Ми зберігаємо тепле слово і щодо тих науковців, які з тих чи інших причин пішли від нас на інше місце праці. Працюючи у Відділенні, написав і захистив свою докторську дисертацію “Інституалізована православна релігійність в контексті сучасної суспільно-політичної ситуації в Україні” **Віктор Бондаренко**. Проблема православія України 1900–1917 років була присвячена докторська дисертація нашого наукового співробітника **Геннадія Надтоки**. Завершувала роботу над своєю докторською дисертацією з психології релігії, працюючи у Відділенні, **Олена Карагодіна**. У Відділенні починала свою наукову роботу й доктор філософських наук **Тетяна Гаврилюк**, яка досліджує християнську антропологію. За час праці у Відділенні став доктором філософських наук і **Віктор Єленський**, який нині є депутатом Верховної Ради України, заступником керівника Комісії з питань духовності Верховної Ради України.

У Відділенні релігієзнавства працювали в різні роки – в штаті чи за сумісництвом – і залишили про себе добру згадку доктори філософських наук **Віктор Фоміченко** (дослідження християнської антропології) та **Ірина Богачевська** (лінгвістичне релігієзнавство), кандидати філософських наук **Микола Філоненко** (дослідження православія), **Юрій Терещенко** (дослідження релігійної моралі), **Олександр Саралін** (проблеми філософії релігії), **Микола Литвиненко** (дослідження суспільного функціонування релігії), **Володимир Любчик** (проблеми біблійної есхатології), **Сергій Здіорук** (ре-

лігійне життя незалежної України), **Денис Кірюхін** (філософія релігії Гегеля), **Олег Кисельов** (проблеми екуменізму), **Сергій Свистунов** (трансформаційні процеси в релігії), **Айдер Булатов** (іслам в Криму) та ін.

В останню п'ятирічку в нашому штаті були і залишили плідний слід у наукових здобутках Відділенні доктор філософських наук **Валерій Климов**, кандидати філософських наук **Михайло Бабій**, **Денис Шестопалець** та **Наталія Гаврілова**. Активно співпрацюють з Відділенням доктори філософських наук **Володимир Литвинов**, **Олег Шепетяк**, **Тетяна Гаврилук** та кандидати філософських наук **Сергій Присухін** і **Семен Побуцький**. З конфесій в активній творчій співпраці з Відділенням **Михайло Паночко**, **Олекса Петрів**, **Річард Горбань**, **Георгій Коваленко**, **Саїд Ісмаїлов**, **Михайло Марченко**, **Артем Чумаченко** та ін.

Серед **Почесних наукових співробітників Відділення** маємо українських науковців д.філос.н. Л.Виговського, д. істор. наук Н.Стоколос, д.філос.н. В.Докаша, д.істор. н. Р.Сітарчука, д. істор. н. Е.Бистрицьку, к.філос.н. С.Здіорука, к.мед.н. П.Мазура та ін. До наших Почесних ввійшли й зарубіжні вчені й богослови, зокрема Айлін Баркер (Великобританія), Коул Дюрем, Говард Біддулф і Девіс Дерек (США), Генріх Гоффман (Польща), К.Елбакян (Росія) та інші.

З часом Відділення майже повністю оновило свій кадровий склад. До нього влились здібні нові науковці. Нині в штаті працює лише два співробітники перших років його функціонування, а саме: **П.Яроцький**, який прийшов до нього з філіалу, і **А.Колодний** – з інститутського сектору. Науковці Відділення мають різні світоглядні переконання (позаконфесійні віруючі, конфесійно визначені віруючі, атеїсти, агностики), що згідно із закріпленим Конституцією України правом на свободу совісті є підтвердженням сповідування нами принципу полісвітоглядності й позаконфесійності в питаннях нашої кадрової політики, орієнтації наукової діяльності.

У наступні роки **науково-дослідницькі групи Відділення релігієзнавства виконали з видруком колективних монографій такі планові теми:** “Феномен релігії: природа, сутність, функціональність”, “Особливості і віхи історії українського християнства” та “Релігійна діяльність в контексті суспільних процесів” (1994–1997 роки), “Феномен релігії: історіософське осмислення” та “Релігійний чинник в контексті етносоціальних і політичних процесів в Украї-

ні”(1998–1999 роки), “Трансформація релігійної духовності за умов модерну і постмодерну” та “Тенденції розвитку релігії і релігійності в українському суспільстві” (2000–2002 роки), “Релігійний фактор в контексті політичного життя і духовних трансформацій українського суспільства” та “Релігія в контексті глобальних процесів сучасності” (2003–2005 роки), “Процес конфесіоналізації релігії: закономірності і прогнози” та “Дисциплінарна структура релігієзнавства: змістовне наповнення і тенденції змін” (2006–2008 роки). Загальновідділенівською темою в 2005–2007 роках була “Стан і прогнози релігійних процесів України на ближнє десятиліття”.

Наступними плановими темами були: в 2009–2011 роках відділівські – «Релігійний фактор в контексті духовного розвитку сучасної України» і «Практичне релігієзнавство: сутність і функції» та загальновідділенівська – «Поліконфесійність України в умовах культурно-цивілізаційного діалогу ХХІ століття». В 2012–2014 роках відділи працювали над темами «Релігія в контексті духовних процесів сучасності: взаємодія релігії із різноманітними формами суспільної свідомості» та «Інституалізаційні процеси в сучасних релігіях: загальні закономірності та особливості українського контексту». Поруч з цим НДГ з ісламознавства в 2008–2012 роках виконала теми «Природа мусульманського максималізму і прогнози його виявів на українських теренах» та «Інституалізований іслам України в проблемах толерантизації його відносин». З 2015 року відділи досліджують планові теми «Релігійний феномен у змінах його структурних складових і перспективах десакралізації» (наук. керівник – А.Колодний) та «Трансформація соціальних функцій релігії і їх коригування в умовах сучасної України» (науковий керівник – Л.Филипович).

СЬОГОДЕННЯ ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА

До середини 2016 року Відділення релігієзнавства як автономна структура Інституту філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України працювало у складі двох відділів – філософії релігії (зав. відділом – д.філос.н., проф. А.М.Колодний) й історії релігії та практичного релігієзнавства (зав.відділом – д.філос.н., проф. Л.О. Филипович). Штат Відділення останньої п'ятирічки складав лише 18 наукових співробітників, з яких 8 – докторів та 9 – кандидатів наук. Фінансова скрута змусила в 2016 році скоротити штат Відділення і утворити в ньому відділ філософії та історії релігії.

НАУКОВІ ЗДОБУТКИ

Впродовж 25 років Відділенням виконано названі вище 23 наукові теми. Наслідки роботи відділів над плановими темами в останні роки зокрема висвітлені у підсумкових наукових монографіях і збірниках. Назвемо деякі з них :

• **Дисциплінарне релігієзнавство.** Колективна монографія / За ред. А.Колодного. – К., 2009.

• **Історіософія релігії.** Монографія. – К., 2013.

• **Конфесіологія релігії.** Колективна монографія / За ред. А. Колодного та Л.Филипович. – К., 2009.

• **Практичне релігієзнавство.** Колективна праця. За ред. А.Колодного і Л.Филипович. – К., 2012

Ці книги є не лише науковими монографіями. Вони, поруч з авторськими підручниками з релігієзнавства П.Яроцького, А.Колодного та А.Арістової, можуть постати посібниками з відповідних релігієзнавчих спецкурсів.

Особливу зацікавленість викликали у науковців і громадськості, у церковному світі колективні праці Відділення видруку 2014 року «Русский мир» патріарха Кирила не для України» та «Шевченко–Християнство–Україна».

Останніми роками Відділення все більше вдається до видруку книг певного проблемного циклу, наприклад:

Колективна монографія у 2-х книгах: «УКРАЇНА РЕЛІГІЙНА». –К., 2008:

• *Україна релігійна. Книга перша: Стан релігійного життя України* / За ред. А. Колодного, В.Климова, Л.Филипович та ін.– К., 2008.

• *Україна релігійна. Книга друга: Прогнози релігійного життя України* / За ред. А.Колодного, М. Бабія, П.Яроцького та ін. – К., 2008.

Колективна монографія в 4-х книгах: РЕЛІГІЯ–СВІТ–УКРАЇНА / За ред. А.Колодного та Л.Филипович. – К., 2009-2012.

• *Кн 1. Релігія в контексті соціокультурних трансформацій.* – К., 2009.

• *Кн. 2. Релігія у світі культурно-цивілізаційного діалогу.* – К., 2010.

• *Кн.3. Конфесійні відносини поліконфесійної України.* – К., 2011.

• *Кн.4. Релігійні процеси в перспективі їх виявів.* – К., 2012.

Цикл праць з проблем АВРААМІСТИЧНИХ РЕЛІГІЙ В УКРАЇНІ, які виконано у співпраці із заповідником «Давній Галич»

**Авраамістичні релігії в Україні: історія, етнокультурні взаємовпливи і міжконфесійні відносини.* – Галич, 2013.

**Авраамістичні релігії в Україні: інкультураційні взаємовпливи і міжконфесійні взаємини.* – Галич, 2014

* *Авраамістичні релігії в Україні: проблеми свободи совісті і віровизнань в контексті різноманітних чинників у сфері суспільного буття України і світу.* –Галич, 2015.

Наявний цикл праць, присвячених проблемі Україна–ВАТИКАН, досліджуваних при співпраці з Апостольською нунціатурою в Україні:

* *Україна і Ватикан: українсько-ватиканські відносини в контексті суспільних і міжконфесійних проблем.* – Івано-Франківськ, 2008.

* *Україна і Ватикан: проблеми розвитку освіти і духовності.* – Оdesa, 2009.

* *Україна і Ватикан: контекст культурно-цивілізаційного діалогу – історія і сучасність.* – К., 2010.

* *Україна і Ватикан: до і після Другого Ватиканського собору.* – Житомир, 2013.

* *Україна і Ватикан: християнство в контексті його включення в різноманіття сфер суспільного буття.* – К., 2015.

Виконана колективна праця у 3-х випусках «ІСЛАМ І СЬОГОДЕННЯ»

• *Іслам і Євроінтеграція: проблеми і перспективи.* Наукова збірка. / За ред. А.Колодного та О.Сагана. – К., 2008.

• *Іслам в його проблемах і трансформація.* Наук. збірка / За ред. А.Колодного і А.Арістової. – К., 2010.

• *Ісламські процеси у світі та в Україні: реалії і прогнози.* Наук. збірка. / За ред. А. Арістової. – К., 2011.

Наслідки роботи з **останніх планових тем** відділів ВР знайшли свій вихід у світ в колективних монографіях:

• *Релігія в контексті суспільної свідомості.* За ред. А.Колодного. – К., 2015.

• *Інституційні процеси конфесійного життя світу й України.* За ред. А.Колодного. – К., 2015.

Окрім планових тем, Відділенням в різні роки виконувалися й позапланові теми, зокрема: “Міжконфесійні і внутрішньоконфесійні конфлікти: стан, причини і тенденції”; “Нові релігійні течії та культури в період соціально-економічної кризи посткомуністичного суспільства в Україні”; “Історія євангельсько-баптистського руху в Україні”; “Національний і релігійний чинники в контексті історії України”; “Свобода релігії в країнах постсоціалістичного простору”; “Буття ісламу в Україні і світі: стан і прогнози” та “Іслам і Євроінтеграція: проблеми і перспективи” та інші.

Наймасштабнішим проектом Відділення релігієзнавства була десятитомна “Історії релігії в Україні” (загальна редакція А.Колодного):

• Том I. *Дохристиянські вірування. Прийняття християнства.* За ред. Б.Лобовика. – К., 1996.

• Том II. *Українське Православ'я.* За ред. П.Яроцького. – К., 1997.

- Том III. *Православ'я в Україні*. За ред. А.Колодного і В.Климова. – К., 1999.
- Том IV. *Католицизм в Україні*. За ред. П.Яроцького. – К., 2001.
- Том V. *Протестантизм в Україні*. / За ред. П.Яроцького. – К., 2002.
- Том VI. *Пізній протестантизм України*. За ред. П.Яроцького. – К., 2007.
- Том VII. *Релігійні меншини України*. За ред. А.Колодного. – К., 2010.
- Том VIII. *Нові релігії України*. За ред. А.Колодного. – К., 2010.
- Том IX. *Релігія і Церква в історії української діаспори*. За ред. А.Колодного. – К., 2014.
- Том X. *Релігія і Церква років незалежності України*. За ред. А.Колодного. – К., 2003.

Останніми роками здійснювалась робота також над такими позаплановими проектами Відділення: “**Історія богословської думки України**” (координатор – В.Шевченко) та “**Релігієзнавство України**” (координатори – В.Климов і А.Колодний). В 2010 році вийшла друком 2-га книга останнього двохтомного проекту “**Релігієзнавча наука років незалежності**”. Перша книга проекту “**Релігієзнавча думка: від витоків до двадцятого століття**” видрукувана в 2013 році.

У співпраці з Російською академією державної служби упорядковано й опубліковано в Москві російською мовою двохтомник “**Религиоведение Украины. Антология работ второй половины XX столетия**” загальним обсягом 90 д.а. Його офіційні назви:

• *Вопросы религии и религиоведения. Религиоведение Украины. Часть 1: Феномен советского религиоведения: украинский контекст*. Коллект. работа / Под ред. А.Колодного, Л.Филипович, В.Шмидта и П.Яроцького. – М., 2010.

• *Вопросы религии и религиоведения. Религиоведение Украины. Часть 2: Религиоведение Украины конца XX–начала XXI века*. Коллект. работа / Под ред. В.Климова, А.Колодного, Л.Филипович и В.Шмидта. — М., 2010.

Науково-дослідницька діяльність Відділення релігієзнавства відображається в біля п'ятистах наших публікаціях монографічно-збірничкової форми (монографії, збірники, підручники, часописи, брошури тощо). Це є праці із загального релігієзнавства, етнології, конфесіології та політології релігії. Значний доробок Відділення має в дослідженні християнства, історії релігії та церкви в Україні, з проблем свободи буття релігії, державно-церковних та міжконфесійних відносин й ін. Про це свідчить перелік з найменуванням всіх наших книжково-брошурно-часописних праць за 25 років наукової діяльності Відділення, який видруковуємо нижче.

Знаковими працями Відділення є **“Академічне релігієзнавство”** (за ред. А.Колодного, 2000), **“Релігієзнавчий словник”** (за ред. А.Колодного і Б.Лобовика, 1996), **“Історія релігії в Україні”** (за ред. А.Колодного і П.Яроцького, 1999), **“Україна релігійна”** (у 2-х книгах, за ред. А.Колодного, 2008). **«Релігія – Світ – Україна»** (у трьох книгах, за ред. А.Колодного і Л.Филипович). Опубліковано десять наукових збірників до двохтисячного ювілею християнства. Продовжується активна робота над **“Українською релігієзнавчою енциклопедією”**, **“Атласом релігійного життя України”**. В серійному виданні **“Мислителі української діаспори”** за наукового редагування А.Колодного вийшли вибрані праці **Володимира Олексюка** зі США **“Християнські основи української філософії”** (1996), **Івана Музички** з Італії **“Християнство в житті особи і народу”** (1999), **Степана Ярмуся** з Канади **“Досвід віри українця”** (2002), **Івана Шевціва** з Австралії **“Християнська Україна”** (2003) та **Івана Ортинського** з Німеччини **«Християнство в його виявах і сьогочасних проблемах»** (2015). До кінця 2016 року буде видруковано вибрані праці **Юрія Мулика-Луцика** (Канада) під загальною назвою **«Історіософія релігії»**

Знаковим для ВР є видрук праці **Арсена Річинського** **“Проблеми української релігійної свідомості”** (за науковою редакцією А.Колодного, А.Гудими та О.Сагана), а водночас і вшанування в різноманітні форм цього видатного етнолога релігії, борця за Українське Православ'я і незалежну Україну. Вже проведено вісім **«Річинських читань»**, споруджено в Кременці пам'ятник мислителю й оформлено його музей, перенесено прах А.Річинського із Казахстану до Тернополя, канонізовано борця за Українське Православ'я. Його ім'я носить Кременецьке медичне училище. Велика заслуга у

вшануванні пам'яті Арсена Річинського належить Почесним науковим співробітникам ВР **Арсену Гудимі та Петру Мазуру**.

Світовий позитив знайшла видрукувана в 2014 і перевидана в 2015 році Л.Филипович, О.Горкушою та В.Титаренко хроніка подій та експертна оцінка під назвою **«Майдан і Церква»**.

Окрім оплаченого Президією НАН України видруку лише однієї монографії **«Релігія та нація в суспільному житті України і світу» (2006)**, все інше нами видрукувано або за власні кошти науковців, або ж завдяки спонсорській підтримці багатьох благодійників – світських релігієзнавців, церковних діячів, релігійних організацій, окремих українських та зарубіжних державних і громадських фондів. Насамперед тут слово вдячності слід висловити вже покійному нашому Почесному науковому співробітнику з Австралії **отцю Івану Шевціву**.

Крім названих в додатку-переліку наших публікацій книжково-часописної форми, за 25 років співробітниками Відділення опубліковано ще більше півторатисячі статей, тез, статей-довідок у різних збірках, часописах, енциклопедіях і словниках позавідділенівських видань, низку навчально-методичних розробок у різних видавництвах. Майже всі співробітники Відділення мають або вже опубліковану, або ж підготовлену до друку індивідуальну монографію. Тут варто відзначити індивідуальні монографічні здобутки **А.Арістової, В. Клімова, А.Колодного, Г.Кулагіної, О.Недавньої, П.Павленка, О.Сагана, Л.Филипович, В.Шевченка, П.Яроцького**.

Але здобуток Відділення релігієзнавства вимірюється не друкованими аркушами, а насамперед актуальністю дослідницьких пошуків, науковою новизною праць. Не всі сфери релігієзнавчої науки нам вдалося охопити, хоч ми й прагнули до цього, зокрема утворюючи обласні осередки Української Асоціації релігієзнавців і спеціалізуючи їх на певній проблематиці. Насамперед ми опрацьовували проблеми філософії релігії, історії та історіософії релігії, конфесіології, етнології, політології і правології релігії. Фактично поза нашою увагою залишилися проблеми географії, психології і соціології релігії,

Регулярно виходили у світ у звітні роки наші **періодичні видання** Відділення – щорічник **“Релігійна свобода” (19 чисел)** та кварталник **“Українське релігієзнавство” (78)**. Щомісячник **“Релігій-**

на панорама” із-за фінансової скрути прийшлося припинити видавати в 2014 році після видруку його 132 числа.

Безпосереднім науковим досягненням Відділення релігієзнавства можна вважати визначення об’єкту і предмету релігієзнавства, гносеологічний і антропологічний підхід до з’ясування специфіки феномену релігії, виявлення загальних закономірностей релігійного процесу в світі й Україні, розкриття особливостей віровчення низки конфесій та їхньої історії, дослідження новітніх релігійних процесів в Україні за умов постмодерну і глобалізації, розкриття механізму свободи буття релігії в суспільстві, з’ясування співвідношення релігійних та етнічних чинників в суспільному житті та ін.

МІЖНАРОДНЕ НАУКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Важливим досягненням в діяльності Відділення релігієзнавства стало його входження у світовий простір даної галузі гуманітарного знання, що, зокрема, виявляється у:

1) асоційованому членстві Української асоціації релігієзнавців, а через неї і Відділення, у різних міжнародних фахових товариствах, зокрема: **Міжнародна асоціація істориків релігії, Європейська Асоціація дослідників релігії, Міжнародна асоціація соціологів релігії, Міжнародна асоціація релігійної свободи, Міжнародна академія свободи релігії і віровизнень**. На базі Відділення і Української асоціації релігієзнавців з 2008 року працює **Координаційна Рада з теоретичного і практичного релігієзнавства країн Східної Європи** (куратор Ради – проф. Л.Филипович, член Ради – проф. А.Арістова);

2) співпраці з окремими релігієзнавчими інституціями США, Великобританії, Польщі, Білорусі, Канади, Угорщини й інших країн, зокрема із Інститутом релігієзнавства Ягелонського університету (Польща) та Міжнародним центром права та релігієзнавства Бриг’янського університету (США);

3) виїздах за кордон співробітників Відділення для участі в різноманітних наукових заходах у 30 країнах світу – Австралія, Австрія, Великобританія, Греція, Данія, Ізраїль, Індія, Іспанія, Італія/Ватикан, Латвія, Німеччина, Фінляндія, Канада, Польща, Росія, Румунія, США, Тайвань, Угорщина, Франція, Японія та ін. Лише в

останнє десятиліття Відділення мало 148 науковцевийздів своїх співробітників у зарубіжжя;

4) публікації праць українських релігієзнавців в іншомовних закордонних виданнях, а зарубіжних – в наших;

5) участі зарубіжних релігієзнавців із подальшою публікацією їхніх виступів на міжнародних наукових конференціях, які проводяться Відділенням релігієзнавства та УАР;

6) укладанні або поновленні договорів творчої співпраці із зарубіжними науковими установами – Інститутом релігієзнавства Ягеллонського університету (Краків, Польща), Міжнародним центром права і релігієзнавства Бригамянського університету (Прово, США), Інститутом філософії АН Білорусі та ін., проведенням спільних заходів із названими інституціями, постійним взаємним інформуванням про наукові заходи з фаху в наших країнах;

7) організації обміну науковою друкованою продукцією із зарубіжними релігієзнавчими інституціями;

8) щорічних присвоєннях звання Почесного наукового співробітника Відділення релігієзнавства ІФ НАН України одному із зарубіжних науковців (нині таких є 14 із 9 різних країн);

9) виконанні спільних наукових проектів із зарубіжними релігієзнавчими інституціями за міжнародними грантами;

10) налагодженні міжособистісних відносин між окремими науковцями Відділення і закордоння;

11) періодичній участі Відділення в тих заходах, які проводять міжнародні релігієзнавчі та релігійні інституції, зокрема Парламент релігій світу;

12) залученні зарубіжних авторів до написання розділів наших колективних праць, зокрема 9-го тому “Релігія і Церква в історії української діаспори” і статей-довідок до “Української Релігієзнавчої Енциклопедії”.

Наявні раніше творчі відносини із російськими науковими і навчальними центрами, зокрема Інститутом релігії та права і Російською Академією державної служби, із-за фашистської агресії Московії перервались.

ЗДОБУТКИ ДОСЛІДЖЕНЬ В ПРАКТИЦІ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Відділення релігієзнавства зацікавлене в результативності своїх теоретичних досліджень. Останні оприлюднюються переваж-

но в наукових працях чи в доповідях і повідомленнях співробітників Відділення на наукових конференціях, у виступах на радіо і телебаченні, в статтях у газетах і журналах, в публічних лекціях, у різних науково-аналітичних документах, інформаційно-довідковій літературі тощо. Науковці беруть участь у роботі багатьох експертних рад, комісій, що створюються органами влади чи громадськими організаціями, зокрема при міністерствах культури, освіти і науки, юстиції, закордонних справ, при СБУ тощо. Відділення готує експертні матеріали для владних структур різного рівня з проблем релігійного життя країни і державно-конфесійних й міжконфесійних відносин. Воно сприймається як експертна установа і в медіа просторі. До його співробітників постійно звертаються журналісти при висвітленні конкретних подій релігійного життя. Крім того, викладаючи у звітні роки релігієзнавчі курси десь в біля 20 вузах України, науковці Відділення сприяють зближенню теорії і практики, академічної та університетської науки.

Так, співробітники Відділення постійно були чи є присутні в Експертній раді ВАК (доктори філос.н. А.Колодний, Л.Филипович, В.Єленський, П.Яроцький), науково-методичній раді Міністерства освіти (А.Колодний, к.філос.н. О.Бучма), Централізованому Правлінні Українського Біблійного товариства (доктори філос.н. О.Саган, П.Яроцький та В.Шевченко), в редакціях позавідділенівських часописів “Філософські обрії” (А.Колодний), «Людина і світ» (В.Єленський, П.Яроцький), «Мультиверсум» (П.Яроцький) “Філософія освіти” (Л.Филипович), “Юридичні читання” (О.Бучма), “Вісник Держкомнацрелігій України” (О.Саган), болгарському часописі «Идеи» (А.Колодний, Л.Филипович, В.Шевченко, П.Яроцький). Вони брали участь в роботі засідань Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, Київської міської Ради Церков і релігійних організацій і ряду обласних міжконфесійних рад. А.Колодний входив до Комісії Кабміну з питань реституції церковного майна, О.Саган, А.Колодний, В.Єленський та С.Здіорук — до Експертної комісії з питань свободи совісті Національної Ради з питань культури і духовності при Президентові України. На засідання Міжфракційної депутатської комісії ВР України з питань моралі постійно запрошується Л.Филипович. В комісії Мінюсту України з питання підготовки нової редакції Закону про свободу світоглядів і релігійних організацій працювали М.Бабій, В.Климов та Л.Филипович. О.Саган, будучи

головою Держдепу релігій України, працював в урядових Оргкомітетах з відзначення 1020-річчя хрещення Руси-України і 900-річчя заснування Свято-Михайлівського монастиря, а також входив до Міжвідомчої робочої групи з питань недопущення ксенофобії, релігійної і расової нетерпимості. З його ініціативи було утворено Раду представників Духовних управлінь і центрів мусульман України при Державному комітеті у справах національностей і релігій. Л.Филипович, А.Арістова та Г. Кулагіна-Стадніченко співпрацюють з Малою академією наук.

ОРГАНІЗАЦІЯ І КООРДИНАЦІЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З РЕЛІГІЄЗНАВСТВА В УКРАЇНІ

Відділення активно працювало у функціонуючій при ньому Спеціалізованій вченій раді із захисту докторських і кандидатських дисертацій (голова Ради – **А.Колодний**, заступник – **П.Яроцький**, вчений секретар – **О.Бучма**). Тільки з 2001 року в цій раді захистилося більше 120 кандидатських і докторських дисертацій за спеціальністю релігієзнавство. За 25 років релігієзнавство України поповнилося 54 докторами наук за фахом, і в цьому процесі Відділення відіграло провідну роль: 34 - наші.

Систематично здійснюється **координація наукової діяльності з релігієзнавства**. Цій меті підпорядкована робота утвореної Президією НАН України при Відділенні Координаційної Ради з написання релігієзнавчих дисертаційних робіт (голова – проф. **П.Яроцький**, вчений секретар – к.філос.н. **О.Недавня**). Координаційна рада не лише погоджує теми дисертаційних досліджень, а й виробила рекомендовану тематику робіт, бажаних для дослідження, відповідно до нових державних кваліфікаційних вимог підготувала й видрукувала в часописі “Релігійна панорама” програми кандидатських екзаменів із загального релігієзнавства, філософії, історії й соціології релігії.

Відділення має свою **Бібліотеку релігієзнавця**, де зібрано новинки релігієзнавчої та релігійної літератури, періодику багатьох конфесій. Релігійна періодика надходить до нас від передплати, а чи ж надсилається конфесіями.

Опікуючись консолідацією релігієзнавців України, Відділення уклало договори творчої співпраці з низкою кафедр/факультетів вузів та з дослідницькими інституціями, зокрема із Східноєвропейським національним університетом ім. Лесі Українки, Тернопільським національним педагогічним університетом ім. В.Гаврилюка, Полтавським національним педагогічним університетом ім. В.Короленка, Українським транспортним університетом, Львівським Музеєм історії релігії, Кременецьким медучилищем ім. Арсена Річинського, співпрацювало із Одеським Центром компаративістських релігієзнавчих досліджень, Донецьким Центром релігієзнавства і духовних практик. Саме завдяки співпраці з останнім центром вдалося відкрити веб-сторінку “Релігієзнавство в Україні”. Останнє було реальністю до окупації Донбасу Московією. Керівник Центру І.Козловський знаходився в ув’язненні режимом т.зв. ДНР. Відділення користувалося різними можливими засобами і шляхами в налагодженні допомоги у звільненні нашого колеги.

Відділення має постійні зв’язки з релігієзнавцями регіонів завдяки осередкам **Української асоціації релігієзнавців**, які знаходяться у 18 обласних центрах. Координація давала можливість залучити вузівських науковців до написання книг десяти томника “Історія релігії в Україні”, а нині – статей-довідок до “Української Релігієзнавчої Енциклопедії”, одержання матеріалів для часопису “Релігійна панорама” в роки його друкування, часописів «Релігійна свобода» та «Українське релігієзнавство», участі в роботі численних наукових конференцій тощо.

СПІВПРАЦЯ З КОНФЕСІЯМИ

Відділення налагодило співпрацю із багатьма конфесіями України. Серед них насамперед: Українська Православна Церква Київського Патріархату, Українська Автокефальна Православна Церква, Українська Греко-Католицька Церква, Римо-Католицька Церква, Церква Християн Віри Євангельської, Об’єднання Євангельських Християн-Баптистів, Церква Адвентистів Сьомого Дня, ряд харизматичних церков, Релігійний Центр Свідків Єгови, Товариство Свідомості Крішні, рідновірські організації, деякі буддистські, іудейські та мусульманські спільноти, Церква Ісуса Христа Святих Останніх Днів та ін. Регулярно відбуваються зустрічі з лідерами різ-

них конфесій. Наукові співробітники Відділення О.Саган, Л.Филипович та В.Шевченко працюють викладачами духовних навчальних закладів, підтверджуючи цим нашу відкритість до співпраці з конфесійними навчальними і дослідницькими інституціями, до сталого діалогу з керівництвом різних релігійних організацій. Під керівництвом наукових співробітників Відділення підготовлено або готуються докторські і кандидатські дисертації послідовники православ'я і рідновірства, баптизму й адвентизму, католицизму, греко-католицизму і лютеранства.

Гостями нашого інформативного семінару були Патріарх УПЦ КП Філарет, Блаженніший Любомир Гузар, майже всі нунції Апостольської столиці, старший пастор Українських лютеран В'ячеслав Горпинчук, старший єпископ п'ятидесятників Михайло Паночко, муфті Ахмед Тамім і Саїд Ісмаїлов, керівник кришнаїтів Ачьюта дас, буддист Сансей Тарасава й інші провідні діячі наявних в Україні конфесій.

Разом з Центром релігійної інформації і свободи УАР та Українською асоціацією релігійної свободи за останні роки проведено більше 30 Днів релігійної свободи в обласних центрах країни із запрошенням до участі в їхній роботі представників різних конфесій. Співпрацюючи із Державним Комітетом України у справах національностей і релігій та громадськими організаціями (а опісля – департаментом у справах релігії і національностей Міністерства культури України), Відділення сприяє утвердженню в країні свободи релігії й віровизнать. До Відділення звертаються з пропозиціями про творчу співпрацю та з проханнями щодо вирішення різних проблем представники релігійних організацій і церков – великих і малих, традиційних і нетрадиційних, офіційно діючих і ще незареєстрованих.

До участі в організації різних заходів в Україні з проблем толерантизації міжконфесійних відносин (конференції, круглі столи, міжконфесійні зустрічі, Дні релігійної толерантності тощо) Відділення релігієзнавства запрошує працівників не лише вітчизняних, а й зарубіжних центрів, які спеціалізуються на проблемах свободи совісті і толерантності (**Міжнародна асоціація релігійної свободи, Міжнародна академія свободи релігії і віровизнать та ін.**), представників **Єврокомісії з прав людини** та ін.

ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ І ПРИВАТНОЇ ОСВІТИ

Результати наукових досліджень Відділення були втілені у викладацькій роботі в різні роки в 16 світських і 6 духовних навчальних закладах України. Зокрема Відділення постійно надавало консультації щодо налагодження навчального процесу на релігієзнавчих спеціалізаціях у Чернівецькому національному університеті ім. Ю.Федьковича, Національному університеті “Києво-Могилянська Академія”, Національному педуніверситеті ім. М.П. Драгоманова (Київ), Прикарпатському, Східноєвропейському, Тернопільському та Дрогобицькому педагогічних університетах, Хмельницькому університету права і управління. Наукові співробітники Відділення розробляють і впроваджують новітні навчальні курси, готують програми, створюють підручники, які з часом стають складовою частиною навчальних планів релігієзнавчих спеціалізацій різних вузів України. Отже, завдяки зусиллям Відділення і вузів – організаторів нової для них спеціалізації — забезпечується належна якість і повнота релігієзнавчої освіти.

Лекції з різних проблемних для викладачів релігієзнавства, які підвищують свою кваліфікацію у Вищій школі філософії при Інституті філософії НАНУ, навчальних закладах післядипломної освіти читали науковці Відділення професори А.Колодний, Л.Филипович, В.Шевченко, О.Саган, П.Яроцький.

Досягненням співпраці Відділення релігієзнавства з різними релігійними спільнотами є заслужена повага з боку релігійних організацій до Відділення релігієзнавства як до дослідницької, експертної, дорадчої, координаційної інституції.

НАУКОВІ КОНФЕРЕНЦІЇ

Від початку свого існування Відділення релігієзнавства усвідомило значущість наукових форумів, ініціюючи їх проведення як в Києві, так і в областях. З 1991 року Відділення організувало більше 300 різноманітних теоретичних і практичних конференцій із широкого спектру релігієзнавчих проблем. Наймасштабнішими виявилися щорічні травневі конференції з проблем свободи релігії, організовані разом з Державним комітетом України у справах релігій, Між-

народною академією свободи релігії і віровизнань та Міжнародною асоціацією релігійної свободи. Так, на конференцію “Свобода релігії і глобальні трансформації в сучасному світі” (Київ, 2004) прибуло понад 70 учасників із 23 країн світу; в роботі міжнародної конференції “Свобода релігії і демократія: старі і нові виклики” (Київ, 2010) взяло участь 42 науковці із 13 зарубіжних країн. Відділенням вже організовано і проведено сім конференцій циклу «Україна-Ватикан». У жовтні 2009 року IV конференцію циклу було проведено в мерії Риму. Її відкрив тодішній генеральний секретар синоду єпископів Римо-Католицької Церкви архієпископ Микола Єтерович. Із заголовною доповіддю “Від зобов’язань до втілення свободи релігії та віросповідань в ОБСЄ регіоні” виступила в липні 2009 року у Відні (Австрія) на спеціальному засіданні департаменту із прав людини ОБСЄ проф. Л.Филипович.

Разом із Львівським музеєм історії релігії в 1991 році було започатковано щорічні травневі конференції з проблем історії релігії в Україні. Їх проведено вже 26.

В минулому, до фашистської агресії Московії і мовчазливої згоди з цим, Відділення мало зв’язки з Російським товариством дослідників релігії, Московською асоціацією викладачів релігієзнавства, редакціями журналу “Религиоведение” та “Религия и право”. Грантові теми наші науковці виконували із релігієзнавцями Білорусі. Відділення налаштоване на розгортання наукових зв’язків із зарубіжними інституціями, окремими вченими.

Багато років постійно працюють у Відділенні **теоретичний та інформативний семінари з актуальних проблем релігієзнавства** (координатори – д. філос. н. В. Шевченко та д. філос. н. О.Саган). Проводяться зустрічі співробітників із зарубіжними науковцями, міжнародними й українськими релігійними лідерами. Відділення є організатором чи співорганізатором біля трьохсот міжнародних, всеукраїнських, регіональних наукових та науково-практичних конференцій. Співробітники Відділення беруть активну участь у роботі різних наукових форумів, круглих столів, асамблей міжнародного та всеукраїнського рівня.

Так, лише у 2006–2015 роках співробітники Відділення взяли участь у роботі біля 300 наукових конференцій. За цей же період Відділення було організатором або співорганізатором 86 наукових конференцій, з яких 32 мали статус міжнародних.

НАУКОВІ СПІВРОБІТНИКИ ВІДДІЛЕННЯ ОСТАННЬОГО П'ЯТИРІЧЧЯ

Організаційну структуру Відділення останнього п'ятиріччя становлять два відділи – *філософії релігії* (завідувач – д.філос.н. **А.Колодний**) та *історії релігії і практичного релігієзнавства* (завідувач – д.філос.н. **Л.Филипович**) і науково-дослідницька група з *ісламознавства*, яку очолювали д.філос.н. **О.Саган** та **А.Арістова**. У Відділенні в означені роки працювали 30 наукових співробітників, з яких 10 – доктори і 16 – кандидати наук. Окрім участі у виконанні визначених Президією НАН України наукових тем, у Відділенні створені умови для реалізації особистих наукових уподобань кожного із співробітників.

Анатолій КОЛОДНИЙ – доктор філософських наук, професор, Заслужений діяч науки України, заступник директора-керівник Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України, президент Української асоціації релігієзнавців. В Інституті філософії імені Г.С.Сковороди НАН України працює з 1981 р. Відділення релігієзнавства ІФ НАН України очолює з липня 1993 р.

Сфера наукових інтересів: релігія в її структурі, функціональності та свободі буття; історіософія, конфесіологія та етнологія релігії; зміст, структура та історія релігієзнавства, зокрема українського; феномен атеїзму; проблеми свободи совісті, державно-конфесійних і міжконфесійних відносин.

Наукові здобутки: більше півторатисячі різного змісту, формату і обсягу публікації. Особисто здійснює наукову редакцію майже всіх колективних монографій, збірників і часописів Відділення, всіх захищених у Спецраді Д 26.161.03 дисертацій, головою якої є понад 20 років, науковий керівник виконаних відділом філософії релігії і загальновідділенівських планованих наукових тем. Щороку бере участь в організації і роботі 10–12 конференцій, регулярно виїздить для участі в релігієзнавчих заходах міжнародних асоціацій. Тривалий час працював за сумісництвом у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, університеті «Києво-Могилянська академія» та в інших вузах України. Відмовившись останніми роками від педагогічної діяльності, займається науково-

організаційними проектами: завершив, як науковий редактор, видання десяти томника “Історія релігії в Україні”, працює над двохтомною “Українською релігієзнавчою енциклопедією”, “Атласом релігійного життя України”, індивідуальною книгою «Релігійна історія України в особах і дослідниках» та ін. Науковий керівник понад 30 дисертантів і докторантів.

Основні наукові праці: “Академічне релігієзнавство” (2000 і 2008, редактор і співавтор); “Релігія в духовному житті українського народу” (1994, редактор і співавтор); “Історія релігії в Україні” (1996–2014, десяти томник, редактор і автор); “Релігієзнавчий словник” (1996, редактор і співавтор); “Атеїзм як форма світоглядного знання (1984); “Релігійна духовність українців: вияви, постаті, стан” (1996, співавтор); “Україна в її релігійних виявах” (2005); “Християнство доби постмодерну” (2005, редактор і співавтор); “Основи релігієзнавства” (2006); “Україна релігійна” (2008, в 2-х част., редактор і співавтор); “Релігійне сьогодення України” (2009), “Религиоведение Украины” (в 2-х т., 2010, редактор і співавтор), “Релігієзнавство України” (2010, в 2-х ч., редактор і співавтор); “Релігія – Світ – Україна” (2009–2011, в 3-х ч., редактор і співавтор), «Історіософія релігії» (2014) та ін. Є упорядником і редактором книг проекту «Мислителі української діаспори», до якого ввійшли вибрані твори В.Олексюка, І.Шевціва, Ст. Ярмуся, І.Музички, А.Річинського, І.Ортинського та Ю.Мулика-Луцикая. *Перелік публікацій див.:* Анатолій Колодний. Життя. Праця. Думки. Біобібліографія. – К., 2007 і 2017. Редактор щорічника “Релігійна свобода” (з 1997), кварталника “Українське релігієзнавство” (з 1997), щомісячника “Релігійна панорама” (2000–2014), біля 60 колективних монографій і наукових збірників.

Петро ЯРОЦЬКИЙ — доктор філософських наук, професор, провідний науковий співробітник відділу історії та практичного релігієзнавства, заст. керівника Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України. В Інституті працює з 1974 року. Голова Координаційної ради з релігієзнавчих досліджень НАН України. Заст. голови спецради Д.26.161.03.

Сфера наукових інтересів: історія релігії й Церкви в Україні, соціальне вчення католицизму, православно-католицькі відносини,

греко-католицизм і протестантизм, сучасний стан релігії і релігійності в Україні, проблеми міжрелігійного діалогу.

Наукові здобутки: за редакції і авторства П.Яроцького в десятитомному проекті “Історія релігії в Україні” вийшли книги «Українське православ’я» (2 том, 1997), “Католицизм” (4 том, 2001), “Протестантизм в Україні” (5 том, 2002) та “Пізній протестантизм” (6 том, 2007) та ін. Видрукувана індивідуальна праця «Релігієзнавство: сучасні релігійні процеси в світі й Україні». Свою високу викладацьку майстерність П.Яроцький втілює у своєму підручнику “Релігієзнавство”. Науковець є редактором і автором низки колективних монографій і збірників. За його наукового керівництва підготовлені десятки докторів і кандидатів наук. Він – активний учасник багатьох наукових конференцій.

Людмила ФИЛИПОВИЧ — *доктор філософських наук, професор, впродовж 15 років завідує відділом історії релігії та практичного релігієзнавства.* В Інституті філософії імені Г.С.Сковороди НАН України як аспірант, докторант, науковий співробітник, зав. відділом з 1983 року. Віце-президент Української Асоціації релігієзнавців, Української Асоціації релігійної свободи. Є координатором Ради з релігієзнавчих досліджень країн Східної Європи. Член Спеціалізованої вченої ради Д 26.161.03.

Сфера наукових інтересів: етнологія релігії та новітні релігійні течії; спеціалізується на дослідженні методологічних та теоретичних проблем релігієзнавства, свободи релігій, міжрелігійного діалогу, державно-церковних відносин, релігійна і релігієзнавча освіта.

Наукові здобутки: автор сотень статей, наукових монографій: “Етнологія релігії” (2000), “Релігійна духовність українця” (1996, в співавторстві), “Релігія і церква в сучасній Україні” (2000, в співавторстві, англ. мовою), “Нові релігійні течії України” (2001, в співавторстві), «Культура релігійного життя» (2016) та ін. За її редакцією в 2006 році видрукувано колективну монографію “Релігія і нація в суспільному житті України й світу”. Значимий здобуток науковця – упорядкування і редагування праці «Церква і Майдан: хроніка подій та експертна оцінка» (2014). Л.Филипович відзначається активною участю в роботі міжнародних релігієзнавчих асоціацій, багатьох зарубіжних наукових конференцій в різних країнах світу.

Особливу увагу вона приділяє роботі з науковою молоддю. Має більше 10 захищених кандидатів і докторів наук. Л.Филипович брала активну участь в організації і проведенні в багатьох містах України днів релігійної толерантності. Читає релігієзнавчі спецкурси в університетах і духовних навчальних закладах. Активна в міжнародному організаційному релігієзнавчому житті. Знаний в Україні і за кордоном експерт, коментатор з релігійних питань для мас-медіа.

Алла АРІСТОВА — *доктор філософських наук, професор, старший науковий співробітник відділу історії релігії та практичного релігієзнавства. Її наукова діяльність почалася в Інституті філософії імені Г.С.Сковороди НАН України з 1990 р.* (навчання в аспірантурі, захист кандидатської у 1994 році і докторської в 2008 році дисертацій).

Сфера наукових інтересів: соціологія релігії, конфліктологія, ісламознавство.

Наукові здобутки: авторка понад 150 наукових і навчально-методичних праць з філософії і релігієзнавства, у т.ч. наукових монографій «Релігійні конфлікти в сучасному світі: природа, вияви, шляхи врегулювання» (2007), «Ісламські процеси у світі та в Україні: реалії і прогнози» (2011, у співавт.), «Феномен релігійної девіації» (2016). Понад 25 років викладає філософські дисципліни у Національному транспортному університеті. Є автором низки друкованих та електронних навчальних посібників: «Релігієзнавство. Курс лекцій» (2008), «Конфліктологія. Курс лекцій для студентів технічних вишів» (2012), «Філософія. Навчальний посібник для аспірантів і здобувачів» (2013, у співавт.), «Філософія глобальних проблем сучасності» (2016, у співавт.), «Інноваційні технології навчання» (2016, у співавт.). Бере активну участь у роботі міжнародних конференцій, у т.ч. зарубіжних. Є членом спеціалізованих вчених рад, зокрема Д 26.161.03.

Михайло БАБІЙ – *кандидат філософських наук, провідний науковий співробітник.* В Інституті філософії імені Г.С.Сковороди НАН України працював з 1991 по 2015 рік.

Сфера наукових інтересів: соціологія релігії, правологія релігії, філософсько-правові та релігієзнавчі аспекти свободи совісті, свободи релігії і толерантності; проблеми державно-конфесійних

відносин; функціональність релігії, релігійний фактор у суспільно-політичному бутті людей.

Наукові здобутки: хоч і відноситься до релігієзнавців старшого покоління, але його характеризує завжди сучасність наукового мислення й оцінок релігійних процесів як у світі, так і в Україні. Саме М.Бабію належить наукове визначення змісту тих понять і категорій, якими керуються не лише релігієзнавець-науковець, а й релігієзнавець-практик, звертаючись до осягнення сфери свободи буття релігії, державно-конфесійних відносин. Наукова монографія “Свобода совісті: філософсько-антропологічне і релігієзнавче осмислення” (1994). Є автором більше 100 релігієзнавчих праць, багатьох науково-аналітичних матеріалів, які готувало Відділення для владних структур. За його редакцією чотири рази видруковувалися збірники правових документів з питань свободи совісті, релігії та релігійних організацій. М.Бабій є віце-президентом Української Асоціації релігієзнавців, поставав організатором і учасником багатьох наукових конференцій і днів релігійної толерантності. Працює над докторською дисертацією “Свобода совісті: філософсько-релігієзнавча парадигма та її концептуальні виміри”.

Дмитро БАЗИК – кандидат філософських наук, науковий співробітник, Учений секретар Відділення релігієзнавства. В Інституті філософії імені Г.С.Сковороди НАН України працює з 2008 р.

Сфера наукових інтересів: неоязичництво, східні релігії.

Наукові здобутки: Автор ряду наукових публікацій з рідновірства та вайшнавизму.

Входить до Ради молодих вчених Інституту філософії НАН України.

Олег БУЧМА – старший науковий співробітник, кандидат філософських наук(1997), доцент(2004). В Інституті філософії імені Г.С.Сковороди НАН України працює з 1993 р., вчений секретар Спеціалізованої вченої ради Д.26.161.03 із захисту докторських (кандидатських) дисертацій.

Сфера наукових інтересів: філософія релігії, правологія релігії, психологія релігії, філософія і соціологія права.

Наукові здобутки: співавтор колективних монографій, зокрема: «Історія релігії в Україні» (в 10-ти томах), «Дисциплінарне релігієзнавство», «Україна релігійна», «Релігія – Світ – Україна»,

«Юридична наука і освіта в Україні», «Релігія в контексті суспільної свідомості» та ін.). Має статті-довідки в енциклопедично-словникових виданнях («Релігієзнавчий словник», «Юридична енциклопедія», «Філософський енциклопедичний словник», «Політологічний енциклопедичний словник» та ін.). Є автором низки наукових статей з правології, філософії та політології релігії, специфіки релігійних відносин, різноманіття їх виявів, буття релігійних меншин, умов і шляхів утвердження свободи совісті в українському соціумі. Співавтор та автор підручників та різних навчально-методичних видань з релігієзнавства та суміжних галузей («Академічне релігієзнавство», «Релігієзнавство», «Історія релігії в Україні», «Філософія» та ін.). Викладав у різних вищих навчальних закладах Києва. Нині професор кафедри теорії та історії держави і права НПУ імені М. П. Драгоманова та кафедри суспільних наук НУТКіТ імені І. К. Карпенка-Карого.

Наталія ГАВРІЛОВА – *науковий співробітник, кандидат філософських наук*. В Інституті філософії імені Г.С.Сковороди НАН України працювала з 2003 по 2013 рік.

Сфера наукових інтересів: соціологія релігії, релігійна свідомість, релігійність молоді; взаємозв'язок релігії та політики, релігії і моралі, релігії та освіти.

Наукові здобутки: ряд наукових публікацій присвячених з'ясуванню особливостей молодіжної релігійності, природи релігієзнавчої освіти і виховання. Опублікована індивідуальна монографія “Современная религиозность. Во что и как верит молодежь Украины” (2010). Брала активну участь в закордонних наукових заходах (Польща, Росія, Хорватія, Угорщина, Італія та ін.).

Оксана ГОРКУША – *старший науковий співробітник, кандидат філософських наук*. В Інституті філософії імені Г.С.Сковороди НАН України працює з 2001 р.

Сфера наукових інтересів: філософія релігії, концептуальна структура та трансформаційні варіації релігійних парадигм.

Наукові здобутки: ряд наукових публікацій в колективних монографіях і наукових збірниках із ролі концепту Логос в загальнохристиянській парадигмі, філософії релігії, функціонування та особливостей трансформації релігійних парадигм в культурно-

цивілізаційних процесах, тематичного зосередження конфесійного богослов'я. Упорядник і автор праці «Майдан і Церква: хроніка подій та експертна оцінка»(2014).

Сергій ЗДЮРУК — *кандидат філософських наук, старший науковий співробітник*. В Інституті філософії імені Г.С.Сковороди НАН України працював із 1991 по 2014 рік.

Сфера наукових інтересів: етнологія релігії, релігійні процеси сучасної України, релігія в суспільно-політичних реаліях сьогодення.

Наукові здобутки: працює у Відділенні за сумісництвом, але це не заважає йому бути активно задіяним в його наукове і громадське життя, до написання різних науково-аналітичних матеріалів. Відомі праці С.Здіорука з етнології релігії, його аналітичні аналізи релігійних процесів сучасної України, які даються ним у багатьох статтях і виступах на наукових конференціях. Наукова монографія “Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні XXI століття” (2005).

Віктор ЄЛЕНСЬКИЙ — *доктор філософських наук, провідний науковий співробітник*. В Інституті філософії імені Г.С.Сковороди НАН України працював з 1992 по 2013 рік. Нині є народним депутатом Верховної Ради України.

Сфера наукових інтересів: соціологія релігії, глобальні тенденції сучасного релігійного розвитку, політологія релігії. Досліджує сучасні релігійні процеси як у світі в цілому, так і переважно в країнах посткомуністичного простору. Вивчає проблеми державно-церковних і міжконфесійних відносин

Наукові здобутки: наукові індивідуальні монографії «Велике повернення: релігія у глоб“Релігія після комунізму” (2002), “Релігія. Церква. Молодь” (1996), «Релігія після комунізму» (2002), «Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця XX – початку XIX століття» (2013) та ін.. Тривалий час був головним редактором і водночас активним автором науково-популярного часопису “Людина і світ”. Нині є президентом Української асоціації релігійної свободи. В.Єленський відомий в міжнародних колах правозахисників свободи релігії, щороку виїздить на наукові конференції в різні країни зарубіжжя. Часто прилучається до

написання різних науково-аналітичних та експертних матеріалів, проектів законів із сфери релігійного життя, державно-церковних і міжконфесійних відносин.

Член спеціалізованої вченої ради Д.26.161.03.

Валерій КЛИМОВ — *доктор філософських наук, професор, провідний науковий співробітник*. В Інституті філософії імені Г.С.Сковороди НАН України працював з 1991 по 2015 рік. Нині – Почесний науковий співробітник Відділення.

Сфера наукових інтересів: історія релігійної та релігієзнавчої думки, історія вільнодумства та скептицизму, історія і природа монастирського життя, співвідношення науки і релігії, свобода совісті, законодавство про свободу совісті, проблеми державно-церковних та міжцерковних відносин.

Наукові здобутки. Має більше двохсот різного формату і змісту видрукованих праць. Відомий своїми індивідуальними працями з історії православ'я та православних монастирів («Православ'я в Україні» (1999), «Святитель Димитрій (Данило Туптало)» (1996), «Українські православні монастирі та чернецтво: позиція в національній історії» (2008)). Після праці в Держкомрелігій об'єктом уваги дослідника стали також питання державно-церковних відносин в Україні. Цьому присвячена його монографія «Свобода совісті, церква, релігійність в українському суспільстві періоду незалежності» (2009). Новинка науковця – індивідуальна монографія «Відносини між наукою і релігією як індикатор духовного поступу: релігієзнавчий аспект». За співредакторства і авторства В.Климова видрукована монографія-підручника «Історія релігієзнавчої думки України». Подав низку статей-довідок до «Української релігієзнавчої енциклопедії».

Виступав на чисельних наукових конференціях в Україні і в зарубіжжі. Під його науковим керівництвом написано і захищено докторська і три кандидатські дисертації.

Член Спеціалізованої вченої ради Д 26.161.03.

Ганна КУЛАГІНА-СТАДНІЧЕНКО – кандидат філософських наук, *старший науковий співробітник, а нині докторант Відділення релігієзнавства*. В Інституті філософії імені Г.С.Сковороди

НАН України працює з 2000 р. Була вченим секретарем Української Асоціації релігієзнавців.

Сфера наукових інтересів: психологія релігії, релігійна психологія, антропологія релігії.

Наукові здобутки: від дослідження синкретизму православ'я та давніх вірувань українців перейшла до вивчення проблем релігійної психології. Авторка монографії «Релігія в її суспільній та особистісній функціональності» (2011), майже 90 наукових публікацій, співавторка фахових колективних монографій України та зарубіжжя, серед яких: «Християнство доби постмодерну» (К., 2005), «Свобода совести в Росії: исторический и современный аспекты» (М., 2009) та інші). Працює над докторським дослідженням індивідуальної релігійності православного віруючого. Бере активну участь у роботі наукових конференцій, громадсько-релігієзнавчому житті.

Ольга НЕДАВНЯ – *старший науковий співробітник, кандидат філософських наук*. В Інституті філософії імені Г.С. Сковороди НАН України працює з 1997 р. Є вченим секретарем ради з координації релігієзнавчих досліджень НАНУ.

Сфера наукових інтересів: суспільно значуща діяльність християнських Церков в Україні, особливості функціонування католицьких конфесій, релігійно-церковний і духовно-культурний розвиток українців у їх культурно-цивілізаційному оточенні, кореляція конфесійних симпатій та духовно-культурних і суспільно-політичних орієнтацій українців.

Наукові здобутки: монографії “Треко-католицизм в контексті духовного самовизначення українців між християнським Сходом і Заходом” (К., 2000) та “Християнські фактори культурного і політичного вибору українців” (2011). Автор понад сотня наукових статей. Опрацьовує й низку проблем практичного релігієзнавства, зокрема ціннісно-формуючі можливості релігієзнавчого туризму, ЗМІ як засіб пізнання релігійних феноменів та формування міжконфесійної толерантності, особливості та виклики релігієзнавчого коментаріату в ЗМІ та ін. Зі своїми дослідженнями виходить в Інтернет, популяризує релігієзнавчі знання в професійних міжнародних соціальних мережах. Їй належить теоретичне осмислення методу польових спостережень.

Юлія НЕДЗЕЛЬСЬКА — кандидат філософських наук, молодший науковий співробітник. В Інституті філософії імені Г.С.Сковороди НАН України з 2006 р.

Сфера наукових інтересів: особливості життя християн в умовах сучасного українського суспільства, розвиток християнської конфесійної періодики в Україні, розуміння людини в християнстві.

Наукові здобутки: автор більше 40 наукових статей, а також індивідуальної наукової монографії. “Православний мирянин: життя в сьогодні (український контекст)” (2010 р.).

Павло ПАВЛЕНКО – доктор філософських наук, провідний науковий співробітник. В Інституті філософії імені Г.С. Сковороди НАН України працює з 1996 р.

Сфера наукових інтересів: раннє християнство, біблієзнавство, нові релігійні рухи в умовах національного відродження України, релігія і мораль, сучасне російське політичне православ'я.

Наукові здобутки: індивідуальні монографії “Платон і християнство” (2001), “Ісус Христос – постать історії” (2002), “Етнічне та універсальне в ранньому християнстві: засади, особливості, тенденції” (2009), статті в наукових, науково-популярних, газетних і церковних виданнях. Завдяки зусиллям П.Павленка протягом 1998–2014 рр. побачили світ майже всі видання Відділення, зокрема колективні монографії, щорічник “Релігійна свобода”, кварталник “Українське релігієзнавство” та місячник “Релігійна панорама”. Є членом Спеціалізованої вченої ради Д 26.161.03.

Олександр САГАН – доктор філософських наук, професор, провідний науковий співробітник. В Інституті філософії імені Г.С.Сковороди НАН України працює з 1990 р. Заст. керівника Відділення релігієзнавства ІФ НАН України. Очолював НДГ з ісламознавства.

Сфера наукових інтересів: феномен православ'я і його інституалізація, свободі совісті (законодавче забезпечення, практична реалізація), державно-церковні відносини, політологія релігії, міжнаціональні і міжконфесійні відносини.

Наукові здобутки: монографії «Національні прояви православ'я: український аспект» (2001) та «Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан» (2004), розділи у колективних працях Відді-

лення і серія статей (понад двісті) у різних виданнях, в т.ч. й закордонних аналітичних збірниках. Протягом п'яти років брав участь в редагуванні щомісячника «Релігійна панорама» і кварталника «Українське релігієзнавство». У 2005–2010 рр. працював радником Президента України з гуманітарних питань та головою Держкомнацрелігій України.

Науково-громадська робота: Член Спеціалізованої вченої ради Д 26.161.03, Правління Українського Біблійного товариства, науково-експертної ради Департаменту у справах релігії і національностей Міністерства культури України та Міністерства закордонних справ..

Віта ТИТАРЕНКО – кандидат філософських наук, старший науковий співробітник. В Інституті філософії імені Г.С.Сковороди НАН України Відділення релігієзнавства працює з 1999 року.

Сфера наукових інтересів: процеси модернізації в християнстві, феномен християнського харизматизму, методологічні підходи прогнозування в релігієзнавстві, майбутнє релігії, релігієзнавча експертиза тощо.

Наукові здобутки: близько 80 наукових публікацій (в тому числі й закордонних), об'єктом дослідження яких виступають нові релігійні течії християнського та неохристиянського спрямування, їх характеристики та особливості функціонування в суспільстві, формування міжконфесійних та державно-конфесійних відносин, прогнози релігійних процесів у світі та в Україні. Стипендіат Президії НАН України для молодих науковців (2004–2006 рр.). Докторант Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України (2009–2013). Відповідальний секретар з підготовки до друку Української Релігієзнавчої Енциклопедії.

Віталій ШЕВЧЕНКО – доктор філософських наук, професор, провідний науковий співробітник. В Інституті філософії імені Г.С. Сковороди НАН України працює з 2006 р.

Сфера наукових інтересів: філософія релігії, православно-католицькі відносини, історія православ'я в Україні, сучасні процеси і тенденції в церковно-релігійному житті України та на пострадянському просторі.

Наукові здобутки: індивідуальні монографії «Православно-католицька полеміка та проблеми уніїності в житті Руси-України доберестейського періоду» (2002), «Україна духовна : постаті, події, явища» (2008), «Православ'я в Україні і цивілізаційні виклики: історія та сучасність» (2013), статті в колективних монографіях, наукових, науково-популярних і церковних виданнях.

Працює в Київській духовній академії УПЦ Київського Патріархату, а також Вищій школі з філософії при Інституті філософії НАН України. Входить до Правління Українського Біблійного товариства. Є членом Спеціалізованої вченої ради Д 26. 161. 03.

Денис ШЕСТОПАЛЕЦЬ — *молодший науковий співробітник, кандидат історичних наук.* В Інституті філософії імені Г.С.Сковороди НАН України працював з 2011 р.

Сфера наукових інтересів: ісламознавство, соціологія релігії, джерелознавство (сакральні тексти).

Наукові здобутки: автор ряду наукових публікацій із ісламознавства.

Віталій ДЕРНОВИЙ – науковий співробітник. В Інституті філософії співпрацює із 2013 року. Досліджує проблеми місця і ролі релігійного чинника в контексті національної безпеки України. Має видрукувані наукові статті.

Євген КОНОНЕНКО – ст. лаборант Відділення релігієзнавства. В Інституті філософії працює з 2009 року. Водночас є пошуковцем Відділення. Досліджує феномен релігійної віри. Має видрукувані наукові статті.

Серед працюючих у Відділенні до 2015 року – кандидат філософських наук, доцент **Сергій СВИСТУНОВ**, кандидати філософських наук **Айдер БУЛАТОВ** і **Денис КІРЮХІН**.

Поруч із науковцями Відділення плідно працювали над своїми дисертаціями аспіранти стаціонару і заочники, прикріплені для написання докторських і кандидатських дисертацій. Нині в докторантурі Відділення перебуває **Г.М. Кулагіна-Стадніченко**, а в аспірантурі навчається **Татарчук М.В.**

З 1998 року Відділення має своїх почесних наукових співробітників. З вітчизняних науковців це – А.Гудима (Тернопіль), В.Гаюк (Львів), В.Докаш (Чернівці), Н.Стоколос (Рівне), Е.Мартинюк (Одеса), П.Мазур (Кременець), П.Гануліч (Київ), С.Кияк (Івано-Франківськ), **В.Пашенко** (Полтава), Т.Антошевський (Львів), Р.Сігарчук (Полтава), М.Бабій (Київ), В.Климов (Київ), Л.Виговський (Хмельницький), а із зарубіжних – І.Музичка (Італія), Ст.Ярмусь (Канада), К.Дюрем, Г.Біддульф і Д.Дерек (США), І.Шевців (Австралія), С.Фостун та А.Баркер (Англія), Г.Гоффманн (Польща), К.Елбакян (Росія), Г.Рогова (Молдова), В.Шмідт (Росія). Почесні наукові співробітники беруть участь у виконанні планових проектів Відділення, друкуються в його виданнях, запрошуються до участі в роботі його наукових конференцій.

ПІДСУМКИ

Керівник Відділення проф. А.Колодний з нагоди 25-річчя заснування Відділення релігієзнавства у звіті “Здобутки двадцяти п’яти років Відділення релігієзнавства”, відзначив:

1.Нам вдалося пройти складний шлях зміни світоглядних орієнтацій, здолати: опійний підхід до релігії, який домінував десятиліттями; упередженість щодо релігійних явищ і процесів; підхід конфесійної вибірковості; обмеженість в розумінні свободи совісті як свободи світоглядів, але не свободи віросповідань. В нашій дослідницькій роботі стали домінуючими принципи об’єктивності, історизму, світоглядного плюралізму, конфесійної незаангажованості та ін. Ми визначилися в сутності і предметі релігієзнавства, його дисциплінарній структурі, в природі релігійного феномену, його конфесіоналізації і багатоманітні функцій. Нами інституйовано таку дисциплінарну сферу як практичне релігієзнавство. Опрацьовуємо зміст кожної з релігієзнавчих дисциплін, готуючи в перспективі комплект навчальних посібників.

2.Нам (разом з УАР) вдалося зберегти в Україні релігієзнавство як окрему сферу гуманітарного знання і добитися включення предмету “Релігієзнавство” до навчальних планів всіх вишів, що мало місце до останніх років. Це спричинило появу кафедр, а то й факультетів релігієзнавства в ряді вузів. Всім цим, а також створенням на базі Відділення Української Асоціації релігієзнавців та її осеред-

ків в областях України, ми зберегли від розсіювання і помножили кадри з нашого фаху. Лише на спецраді Відділення і університетів Києва, Острога, Житомира за останні 10 років мали біля 120 захистів.

3. Такої потужної за кадровим складом і продуктивністю праці академічної інституції, як наше Відділення (до останнього було 8 докторів і 10 кандидатів наук, 24 почесних наукових співробітників із зарубіжжя і України, які постійно співпрацюють з нами), не мала і не має жодна країна не лише на теренах СНД, а й у світі. Завдяки насамперед Відділенню українське релігієзнавство ввійшло у світовий релігієзнавчий простір, творчо співпрацюючи з 5 міжнародними релігієзнавчими асоціаціями, куруючи роботу створеної десь 10 років тому Координаційної Ради з теоретичного і практичного релігієзнавства країн Східної Європи. Впродовж останньої десятирічки Відділення мало півтори сотні виїздів своїх співробітників на різні міжнародні наукові зібрання і релігійні заходи в біля 30 країн світу.

4. Розроблено біля 25 фундаментальних наукових тем. Опубліковано понад 450 праць лише книжково-брошурної форми, вміщено біля півтори тисячі статей і тез співробітників в різних збірниках, енциклопедіях, журналах, газетах, в Інтернеті. Основні праці: “Академічне релігієзнавство” (2000, 2008), “Історія релігії в Україні” (1999), десяти томник “Історія релігії в Україні” (1996–2014), “Релігієзнавчий словник” (1996), 10 книг з циклу “Християнство в світі і в Україні”, 15 – з циклу “Свобода буття релігії”, 5 — з циклу “Релігієзнавство української діаспори”, проекти “Україна релігійна” (в 2-х кн., 2010), “Релігія–Світ–Україна” (в 3-х кн., 2010–2011), “Релігієзнавство України” (в 2-х кн., 2010–2012), “Вопросы религии и религиоведения: Религиоведение Украины” (в 2-х т., 2010), чотири авторські підручники з релігієзнавства та ін. Опубліковано 19 щорічників “Релігійна свобода”, 78 чисел квартальника “Українське релігієзнавство”, 132 номери щомісячника “Релігійна панорама”. Готується до друку “Українська Релігієзнавча Енциклопедія”, “Атлас релігійного життя України” та ін.

5. Особливість українського академічного релігієзнавства — воно є не лише теоретичне, а й дієво практичне. Ми започаткували виокремлення практичного релігієзнавства в структурі нашої науки. Релігієзнавці стали потрібними, точніше — затребуваними для дер-

жавних органів, низки конфесій, ЗМІ, навчальних і правозахисних закладів та ін. Нами підготовлено біля двохсот різних науково-експертних й аналітичних матеріалів з проблем релігійного життя, державно-конфесійних і міжконфесійних відносин, особливостей різноконфесійних виявів релігійності тощо. В факті наявності в країні толерантності міжконфесійних відносин є значна часточка й нашої діяльності, постійної співпраці з державним органом у справах релігії. Розроблено і читається у вишах 12 різних релігієзнавчих спецкурсів. Здобутки досліджень виходили у світ шляхом доповідей про них на наукових конференціях міжнародного і всеукраїнського масштабу, на щомісячному теоретичному семінарі Відділення.

Наше бачення основних видів роботи на ближче майбутнє включає зокрема:

- вирішення питання подальшого статусу Відділення в системі Академії наук, бо ж в рамках фактично відділу академічного інституту нам тісно, особливо при міжнародній співпраці;
- призупинити нищення Відділення шляхом постійного зменшення фінансування, більше того – добитися утворення відділу соціології релігії і розв'язання питання його кадрового забезпечення;
- друк двохтомної “Української Релігієзнавчої Енциклопедії” і “Атласу релігійного життя України”, монографій-підручників “Історії богослов'я України” та “Історії релігієзнавчої думки України”, монографії “Релігійність Українця”, вибраних праць Ю.Мудика-Луцика “Історіософія релігії» і М.Боголюбова “Філософія релігії”;
- кооперування з іншими релігієзнавчими інституціями і окремим науковцями з метою утворення тематичних науково-дослідницьких груп з дослідження православ'я, католицизму, протестантизму, ісламу, нових релігійних течій та ін., розширення сфери творчої співпраці з релігієзнавцями вузів і зарубіжжя, конфесійними богословами;
- вирішення загрозливого питання зменшення вагомості і необхідності релігієзнавства як окремої сфери гуманітарного знання, потягу до участі в науковій діяльності з нашого фаху молодих науковців, зокрема у зв'язку із можливим зникненням релігієзнавчої спеціалізації у вузах. В релігієзнавчу науку має прийти нове, молоде покоління дослідників.

Що ж дає можливість порівняно невеличкому науковому колективу – нашому Відділенню релігієзнавства ІФ НАНУ – виконувати такий обсяг наукової, науково-організаторської, науково-просвітницької та громадсько-релігієзнавчої роботи?

Відділення релігієзнавства – це високопрофесійний, із значним творчим потенціалом та науковим досвідом колектив, який на рівні самостійної наукової інституції Національної Академії наук України виконує поставленні перед ним завдання. З успіхом реалізує свою функцію із наукової розробки фундаментальних і прикладних релігієзнавчих проблем, координації релігієзнавчих досліджень, організації наукових конференцій, підготовки наукових кадрів, утвердження українського релігієзнавства і його представництва в міжнародному науковому просторі з фаху.

Відділення релігієзнавства – це спільнота патріотів свого фаху, які йдуть свідомо навіть на зменшення оплати своїх посад лиш би зберегти виплекувану нами єдину в країні релігієзнавчу академічну інституцію, зрештою сформоване українське релігієзнавство.

**Вітаємо всіх релігієзнавців України
із першим двадцятип'ятиріччям буття
їх академічного осередку!**

ВИКОНАНІ НАУКОВІ ТЕМИ
Відділенням релігієзнавства Інституту філософії
НАН України і його відділами та н/д групами
в 1991–2016 роках

а) Планові теми

1. Методологічні принципи і категоріальний апарат релігієзнавства. 1991–1993. Відділ філософії релігії. Науковий керівник А.Колодний.
2. Історія Православної Церкви в Україні. 1991–1993. Відділ історії релігії. Науковий керівник П.Яроцький.
3. Сучасна релігійна ситуація в Україні: стан, тенденції, перспективи. 1991–1993. Відділ соціології релігії. Науковий керівник П.Косуха.
4. Феномен релігії: природа, сутність, функціональність. 1994–1996. Відділ філософії релігії. Науковий керівник А.Колодний.
5. Особливості і віхи історії українського християнства. 1994–1996. Відділ історії релігії. Науковий керівник П.Яроцький.
6. Релігійна діяльність в контексті багатоманіття суспільних процесів. 1994–1996. Відділ соціології релігії. Науковий керівник П.Косуха.
7. Феномен релігії: історіософське осмислення. 1997–1999. Відділ філософії релігії. Науковий керівник А.Колодний.
8. Релігійний чинник в контексті етносоціальних і політичних процесів в Україні. 1997–1999. Відділ практичного релігієзнавства. Науковий керівник Л.Филипович.
9. Трансформація релігійної духовності за умов модерну і постмодерну. 2000–2002. Відділ філософії релігії. Науковий керівник А.Колодний.
10. Тенденції розвитку релігії і релігійності в українському суспільстві. 2000–2002. Відділ практичного релігієзнавства. Науковий керівник Л.Филипович.
11. Релігійний фактор в контексті політичного життя і духовних трансформацій українського суспільства 2003–2005. Відділ практичного релігієзнавства. Науковий керівник Л.Филипович.

12. Релігія в контексті глобальних процесів сучасності. 2003–2005. Відділ філософії релігії. Науковий керівник А.Колодний.
13. Стан і прогнози релігійних процесів України на ближнє десятиліття. 2005–2008. Загальновідділенівська (частина ВІФП). Наукові керівники А.Колодний і Л.Филипович.
14. Дисциплінарна структура релігієзнавства: змістовне наповнення і тенденції змін. 2006–2008. Відділ філософії релігії. Науковий керівник А.Колодний.
15. Процес конфесіоналізації релігії: закономірності і прогнози. 2006–2008. Відділ історії релігії і практичного релігієзнавства. Науковий керівник Л.Филипович.
16. Релігійний фактор в контексті духовного розвитку сучасної України. 2009–2011. Відділ філософії релігії. Науковий керівник А.Колодний.
17. Практичне релігієзнавство: сутність і функції. 2009–2011. Відділ історії релігії і практичного релігієзнавства. Науковий керівник Л.Филипович.
18. Природа мусульманського максималізму та прогнози його виявів на українських теренах. 2008–2010 Науково-дослідницька група з ісламознавства. Науковий керівник А.Арістова.
19. Поліконфесійна Україна в умовах культурно-цивілізаційного діалогу ХХІ століття. 2009–2011. Загальновідділенівська (частина теми ВІФП). Наукові керівники А.Колодний і Л.Филипович.
20. Інституалізований іслам України в проблемах толерантизації його відносин. 2011–2012. Науково-дослідницька група з ісламознавства. Наук. керівник А.Арістова.
21. Релігія в контексті духовних процесів сучасності: взаємодія релігії із різноманітними формами суспільної свідомості – шляхи коригування цього процесу. 2012–2014. Відділ філософії релігії. Науковий керівник А.Колодний.
22. Інституалізаційні процеси в сучасних релігіях: загальні закономірності та особливості українського контексту. 2012–2014 Відділ історії релігії та практичного релігієзнавства. Науковий керівник Л.Филипович.

б) Позапланові теми

*(виконані з видруком монографій
і проведенням конференцій)*

1. Міжконфесійні і внутрішньоконфесійні конфлікти: стан, причини і тенденції.
2. Нові релігійні течії та культу в період соціально-економічної кризи посткомуністичного суспільства в Україні
3. Історія релігії в Україні (написання, упорядкування та видрук десяти томника).
4. Національний і релігійний чинник в контексті історії України
5. Свобода релігії в країнах пострадянського простору: порівняльний аналіз.
6. Історія релігієзнавчої думки України.

в) Деякі (з 223) науково-експертні матеріали

*(написані за дорученням Президії НАНУ
або владних органів)*

1. Іудаїзм та караїзм: конфесійна відмінність.
2. Ідентичність Української Греко-Католицької Церкви і незаконність претензій на неї так званої «правовірної» УГКЦ.
3. Діяльність російської неоязичницької спільноти «Ежен еж словен» в Україні.
4. Оцінка вчення і діяльності «Школи Здоров'я і Радощів» Синельникових.
5. Науково-експертна оцінка «Закону про внесення змін до Закону України «Про свободу совісті і релігійних організацій».
6. Шляхи і форми включення релігійного чинника в процеси гуманітарного розвитку України.
7. Наукові основи удосконалення державно-церковних і толерантизації міжконфесійних відносин в Україні.
8. Діяльність руху Фалуньгун в Україні та в світі.
9. «Русский мир» патріарха Кирила як духовна платформа московських претензій на Україну.

**КНИЖКОВО-ЖУРНАЛЬНІ ВИДАННЯ
АКАДЕМІЧНИХ РЕЛІГІЄЗНАВЦІВ
1991 – 2016**

I. Загальні питання релігієзнавства.

1. Релігієзнавство: предмет, структура, методологія. Колективна монографія. За ред. А.Колодного і Б.Лобовика. – К., 1996.
2. Академічне релігієзнавство. Монографія. За ред. А.Колодного. – К., 2000.
3. Академічне релігієзнавство (мультимедійне доопрацьоване видання). За редакції А.Колодного. – Львів, 2007.
4. Релігієзнавчий словник. За редакції А.Колодного і Б.Лобовика. – К., 1996.
5. Феномен релігії. Науковий збірник. За редакції А.Колодного. – К., 1996.
6. Колодний А. Феномен релігії: природа, структура, функціональність, тенденції. Брошура. – К., 1999.
7. Релігія в проблемах її структури і функціональності. Наукова збірка. За редакції А.Колодного. – К., 2016
8. Бодак В. Релігійна обрядовість: соціальні функції. Монографія. – К., 1999.
9. Єленський В. Є. та ін. Релігія – Церква – Молодь. Колективна монографія. – К., 1996.
10. Віра і розум – двоє крил людського духу. Наукова збірка. За редакції А.Колодного. – К., 2001.
11. Релігія в контексті духовного життя. Колективна монографія. За редакції А.Колодного. – К., 2012.
12. Релігія в контексті суспільної свідомості. Колективна монографія. За редакції А.Колодного. – К., 2015.
13. Єленський В. Релігія після комунізму. Монографія. – К., 2002.
14. Релігієзнавство як навчальна дисципліна: теоретико-методологічні та методичні основи викладання // Наукові записки Тернопільського педуніверситету. Серія: Історія. – Тернопіль, 2002.
15. Яроцький П. Л. Релігієзнавство. Підручник. – К., 2004.
16. Яроцький П.Л. Релігієзнавство: сучасні релігійні процеси у світі і в Україні. Підручник. – К., 2013.
17. Колодний А. та ін. Релігієзнавство. Підручник. – К., 2004.

18. Колодний А. Основи релігієзнавства. Курс лекцій. –Дрогобич, 2006.
19. Колодний А. Історіософія релігії. Монографія. – К., 2013.
20. Релігія, Церква і наукове вивчення релігії: Польща і Україна. Науковий збірник. – Краків, 2004 (англ. мовою).
21. Бодак В.А. Релігія і культура: взаємозв'язок і взаємовплив. Монографія. – Київ – Дрогобич, 2005.
22. Климов В. Відношення між наукою і релігією як індикаторами духовного поступу: релігієзнавчий аспект. Монографія. –К., 2015.
23. Академічне релігієзнавство України. Колективна монографія. За редакції А.Колодного. –К., 2006.
24. Релігієзнавча думка України другого тисячоліття. Колективна монографія. За редакції В.Климова і А.Колодного. – К., 2013
25. Релігієзнавча наука України років незалежності. Колективна монографія. За редакції А Колодного. – К., 2010.
26. Вопросы религии и религиоведения. Религиоведение Украины. Часть I: Феномен советского религиоведения: украинский контекст. Коллективная работа. Под ред. А.Колодного, Л.Филипович, В.Шмидта и П. Яроцкого. – М., 2010. – 758с.
27. Вопросы религии и религиоведения. Религиоведение Украины. Часть 2: Религиоведение Украины конца XX-начала XXI века. Коллективная работа. Под ред. В.Климова, А.Колодного, Л.Филипович и В.Шмидта. – М., 2010.
28. Мірча Еліаде як класик світового релігієзнавства. Науковий збірник. За редакції Л. Филипович та ін. – К., 2007.
29. Горкуша О. Релігієзнавство. Навчально-методичний комплекс. – К., 2007.
30. Інституційні процеси в конфесіях сучасної України. Колективна монографія. За редакції А.Колодного. – К., 2015.
31. Филипович Л.О. Культура релігійного життя. Вибрані праці. – К., 2016.
32. Арістова А. В. Релігійні конфлікти: природа, вияви, шляхи врегулювання. Монографія. – К., 2007.
33. Арістова А.В. Релігієзнавство. Підручник. – К., 2008.
34. Виговський Л.А. Функціональність релігії: природа і вияви. Монографія. – К.-Хмельницький, 2004.
35. Кулагіна Г.М. Релігія в її суспільній та індивідуальній функціональності. Монографія. – К., 2011.
36. Дисциплінарне релігієзнавство. Колективна монографія. – К., 2009.
37. Дисциплінарне релігієзнавство. Підручник. – К., 2010.

38. Актуальні проблеми релігієзнавства. Науковий збірник. За ред. Р.Сітарчука. – Полтава, 2011.
39. Практичне релігієзнавство. Колективна монографія. За ред. А.Колодного і Л.Филипович. – К., 2012.
40. Конфесіологія релігії. Колект. монографія. За ред. А.Колодного і Л.Филипович. – К., 2009.
41. Релігія в контексті культурно-цивілізаційного діалогу. Колективна монографія. За ред. А.Колодного і Л.Филипович. – К., 2010.
42. Релігія і освіта: сучасний та історичний контекст взаємовідносин. Збірка. За ред. А.Колодного. – К., 2014.
43. Компанець Л. Ідея реінкарнації в мировій культурі. Монографія. – К., 2014
44. Релігійні процеси в перспективі їх виявів. Колект. монографія. За ред. А.Колодного і Л.Филипович. – К., 2012.
45. Недзельська Н.І. Жінка і релігія. Монографія. – К., 2009.
46. Філософія релігії в Україні. Науковий збірник. За ред. О.Горкуші та А.Колодного. – К., 2012.
47. Климов В. Скептицизм та інакодумання як інтелектуальний поступ: релігієзнавчий аспект. Монографія. – К., 2013.
48. Українській Асоціації релігієзнавців 20 років. Наук. збірник. За ред. А.Колодного. – К., 2013.

II. Етнологія релігії

49. Етнос і релігія. Збірник. За ред. А.Колодного. – К., 1998.
50. Християнство і національна ідея. Наук. збірник. За ред. А.Колодного і А.Гудими. – К. –Тернопіль, 1999.
51. Филипович Л. О. Етнологія релігії. Монографія. – К., 2000.
52. Богачевська І. Язык религии в контексте национального самосознания. Монография. – К., 1999.
53. Саган О. Н. Національні прояви православ'я: український аспект. Монографія. – К., 2001.
54. Борейко Л.Г. Етнорелігійні стереотипи в українському суспільстві: повсякденні виміри. Монографія. – К., 2016.
55. Релігія і нація в суспільному житті України і світу. Колективна монографія. За ред. Л.Филипович. – К., 2006.

III. Християнство в його історії і сьогоденні

56. Християнство: контекст світової історії та культури. Наук. збірник. За ред. А.Колодного і П.Яроцького. – К., 2000.
57. Християнство в контексті історії і культури України. Науковий збірник. За ред. А.Колодного, П.Яроцького, О.Сагана. – К., 1997.

58. Християнство і культура. Наук. збірник. За ред. А.Колодного і А. Гудими. – К. –Тернопіль, 1998.
59. Християнство і духовність. Наук. збірник. За ред. А.Колодного. – К., 1998.
60. Християнство і особа. Наук. збірник. За ред. А.Колодного і А.Гудими. – К. – Тернопіль, 2000.
61. Християнство і проблеми сучасності. Наук. збірник. За ред. А.Колодного і П.Яроцького. – К., 2000.
62. Християнство і мораль. Наук. збірник. За ред. А.Колодного і А.Гудими. – К. – Тернопіль, 2001.
63. Павленко П. Ю. Платон і християнство. Монографія. – Біла Церква, 2001.
64. Павленко П. Ю. Ісус Христос – постать історії. Монографія. – Біла Церква, 2002.
65. Чорноморець Ю. Візантійський неоплатонізм: від Діонісія Ареопігта до Генадія Схоларія. Монографія. – К., 2011.
66. Саган О. Вселенське Православ'я: суть, історія, сучасний стан. Монографія. – К., 2004.
67. Християнство доби постмодерну. Колект. монографія. За ред. А.Колодного. – К., 2005.
68. Християнське милосердя і світська емпатія: деонтологічний аспект. Наук. збірник. За ред. А.Гудими і А.Колодного. – К. –Тернопіль, 2005.
69. Шугасва Л. Православне сектантство в Україні: особливості трансформацій. Монографія. – К., 2007.
70. Докаш В.І. Кінець світу: еволюція протестантської інтерпретації. Монографія. – К. – Чернівці, 2007.
71. Вітчизняний євангельський протестантизм: історія, досвід, проблеми. Наук.збірник. – К., 2011.
72. Любчик В.П. Біблійні пророцтва у світлі катаклізмів ХХ ст. – К., 1994.
73. Недавня О.В. Християнський фактор в контексті культурного і громадянського вибору. – К., 2011.
74. Желовага А.С. Антропологічна природа християнства. Монографія. – К., 2008.
75. Гаврилюк Т. Трансформація християнської антропології в її конфесійних виявах. Монографія. – К., 2016
76. Кисельов О. Феномен екуменізму в сучасному християнстві. Монографія. –К., 2009.
77. Павленко П.Ю. Етнічне та універсальне в ранньому християнстві: засади, особливості, тенденції. Монографія. – К., 2009.

78. Стасюк Л. Ортодоксія в християнстві: протестантський вимір. Монографія. – Житомир, 2014.
79. Бистрицька Е.В. Східна політика Ватикану в контексті відносин Святого престолу з Росією та СРСР (1878–1964 рр.). Монографія. – Тернопіль, 2008.
80. Шепетяк О. Німецькомовна католицька думка другої половини ХХ століття. Монографія. – К., 2014.

IV. Релігія в історії і сьогоденні України

81. Релігія в духовному житті українського народу. Колект. монографія. За ред. А.Колодного. – К., 1994.
82. Колодний А., Филипович Л. Релігійна духовність українців: вияви, постаті, стан. Монографія. – Львів, 1996.
83. Шевченко – Християнство – Україна. Колективна монографія. За ред. А.Колодного. – К., 2014.
84. Майдан і Церква: хронологія подій та експертні оцінки. За ред. Л.Филипович та О.Горпкуші. – К., 2014.
85. Боги Тавриди. Історія релігії народів Крима. Сборник. Под ред. А.Глушака и А.Колодного. – К. – Севастополь, 1997.
86. Лобовик Б. Вірування давніх українців та їх пращурів. Монографія. – К., 1996.
87. Українська Церква між Сходом і Заходом. Наук. збірник. За ред. П.Яроцького. – К., 1999.
88. Християнські традиції Київської Русі. Збірник. – К., 2015.
89. Колодний А., Бодак В. Український Східний обряд. Монографія. – К., 1997.
90. Історія релігії в Україні. Колект. монографія. За ред. А.Колодного і П.Яроцького. – К., 1999.
91. Історія Православної Церкви в Україні. Колект. монографія. За ред. А.Колодного і П.Яроцького. – К., 1997.
92. Надтока Г. Православна Церква в Україні 1900–1917 рр. Монографія. – К., 1998.
93. Українське Православ'я в контексті вітчизняної історії та суспільних трансформацій. За ред. Е.Бистрицької, О.Сагана та П.Яроцького. Збірка матеріалів конференції. – Тернопіль, 2014.
94. „Берестя – 1596” в контексті історії українства. Наук. збірник. За ред. А.Колодного і А.Гудими. – К. – Тернопіль, 1996.
95. Переяслав – 1654 в історії Української Церкви. Наук. збірник. За ред. А.Колодного і А.Гудими. – К. – Тернопіль, 2003.

96. Актуальні питання соціально-значущої діяльності Церков і релігійних організацій в Україні. Збірник. За ред. В.Бондаренка і А.Колодного. – К., 2004.
97. Недавня О. Греко-католицизм в контексті духовного самовизначення українців між християнським Сходом і Заходом. Монографія. – К., 2000.
98. Филипович Л. Нові релігійні течії та організації в Україні. Брошура. – К., 1997.
99. Колодний А. Релігія і Церква в демократичній Україні (англ.). – К., 2000.
100. Єленський В. та ін. Релігійне життя в Україні: стан, проблеми, шляхи вирішення. – К., 1996.
101. Феномен Петра Могилы. Колек. монографія. За ред. В.Климова. – К., 1996.
102. Петро Могила і сучасність. Збірка праць. За ред. В.Климова і А.Колодного. – К., 1996.
103. Петро Могила: богослов, церковний і культурний діяч. Наукова збірка. За ред. А.Колодного і В.Климова. – К., 1997.
104. Климов В. Святитель Димитрій (Данило Туптало). Монографія. – Львів, 1996.
105. Кирюшко М., Колодний А., Филипович Л. Митрополит Іларіон (Огієнко). – Львів, 1993.
106. Огієнківські читання. Наук. збірник. За ред. А.Колодного. – К., 1997.
107. Іван Огієнко (митрополит Іларіон) – патріот, вчений, богослов. Науковий збірник. За ред. А.Колодного. – К., 2012.
108. Арсен Річинський – ідеолог Українського Православ'я. Наук. збірник. За ред. А.Колодного, А.Гудими і П.Мазура. – К. – Тернопіль, 1998.
109. Арсен Річинський – до 120-річчя від дня народження. Наук. збірник. За ред. А.Колодного і П.Мазура. – Кременець, 2012.
110. Филипович Л., Дудар Н. Нові релігійні течії України: огляд, документи, переклади. – К., 2001.
111. Нові релігійні рухи в Європі і в Україні. Збірник. За ред. І.Бондарчука і А.Колодного. – К., 2006.
112. Нові релігії в сучасній Україні. Наук. збірник. За ред. Л.Филипович. – К., 2000.
113. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. – К. – Львів, 1994.
114. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. – К. – Львів, 1995.
115. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. – К. – Львів, 1996.
116. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. В 5-ти вип. – К. – Львів, 1997.
117. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. В 2-х кн. – К. – Львів, 1998.

118. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. В 2-х кн. –К. –Львів, 1999.
119. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. В 2-х кн. – Львів, 2000.
120. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. В 2-х кн. – Львів, 2001.
121. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. В 2-х кн. – Львів, 2002.
122. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. В 2-х кн. – Львів, 2003.
123. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. В 3-х кн. – Львів, 2004.
124. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. В 2-х кн. – Львів, 2005.
125. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. В 2-х кн. – Львів, 2006.
126. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. В 2-х кн. – Львів, 2007.
127. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. В 2-х кн. – Львів, 2008.
128. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. В 2-х кн. – Львів, 2009.
129. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. В 2-х кн. – Львів, 2010.
130. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. В 2-х кн. – Львів, 2011.
131. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. В 2-х кн. – Львів, 2012.
132. Історія релігії в Україні. Наук. збірка В 2-х кн. – Львів, 2013.
133. Історія релігії в Україні. Наук. збірка. У 2-х кн. – Львів, 2014.
134. Історія релігії в Україні. Наук. збірник. У 2-х кн. – Львів, 2015.
135. Історія релігії в Україні. Наук. збірник. У 2-х кн. – Львів, 2016.
136. Авраамістичні релігії в Україні: етнокультурні взаємовпливи і міжконфесійні відносини. Наук.збірник. За ред. П.Яроцького і С.Побуцького. – Галич. 2013.
137. Авраамістичні релігії в Україні: інкультураційні взаємовпливи та міжконфесійні взаємини. Наукова збірка. За редакції С.Побуцького та П.Яроцького. – Галич, 2014.
138. Недавня О.В. Християнські фактори в контексті культурного і громадянського вибору українців. Монографія. – К., 2011.
139. Колодний А., Филипович Л., Біддул Г. Релігія і Церква в сучасній Україні. Монографія. – К., 2001 (англ. мовою).
140. Київська традиція і Східний обряд в Українському християнстві. Наук. збірник. За ред. А.Колодного і А.Гудими. – К. –Тернопіль, 2004.
141. Марголіна І. Кирилівська Церква. Монографія. – К., 2001.
142. Духовність – народові (До 110-річчя А.Річинського). Наук. збірник. За ред. А.Колодного і А.Гудими. – К., 2002.
143. Стоколос Н. Конфесійно-етнічні трансформації в Україні. Монографія. – К., 2003.
144. Колодний А.М. Україна в її релігійних виявах. Монографія. – Львів, 2005.
145. Здіорук С.І. Суспільно-релігійні відносини: виклики України XXI століття. Монографія. – К., 2005.
146. Буття ісламу в Україні і світі: історія і сьогодення. Наук. спецвидрук. За ред. А.Колодного і О.Сагана. – К., 2004.

147. Українське християнство: історія трагедій та уроки сьогодення. Наук. збірник. За ред. А.Гудими і А.Колодного. – К. –Тернопіль, 2006.
148. Кондратик Л., Кондратик О. „Українське християнство” Михайла Грушевського. Монографія. – Луцьк, 2006.
149. Кияк Святослав. Ідентичність Українського католицизму: генезис, проблеми, перспективи. Монографія. – Івано-Франківськ, 2006.
150. Арсен Річинський – видатний український громадський діяч і науковець-релігієзнавець. Наук. збірник. За ред. А.Колодного, А.Гудими і П.Мазура. – К. –Кременець, 2006.
151. Конфесійне багатоманіття України в контексті її духовного і національного відродження. Наук. збірник. За ред. А.Колодного і А.Гудими. – К. –Тернопіль, 2007.
152. Сучасна релігійна ситуація в Україні. Колект. монографія. за ред. П.Косухи. У 2-х ч. – К. –Севастополь, 1994.
153. Релігія і Церква в сучасних українських реаліях. Наук. збірник. За ред. А.Колодного і І.Попова. – К., 2007.
154. Держава і Церква в новітній історії України. Наук.збірка за редакції Р.Сітарчука і А.Колодного. – Полтава, 2013.
155. Україна релігійна. Книга перша: стан релігійного життя в Україні (за ред. А.Колодного). – К., 2008.
156. Україна релігійна. Книга друга: прогнози релігійного життя України (за ред. А.Колодного). – К., 2008.
157. Колодний А.М. Релігійне сьогодення України. Вибрані твори. – К., 2009.
158. Климов В. Українські православні монастирі та чернецтво: позиція в національній історії. Монографія. – К., 2008.
159. Шевченко В. Україна духовна: події, постаті, явища. Монографія. – К., 2008.
160. Шевченко В. Православ'я України і цивілізаційні виклики: історія і сучасність. Монографія. – К., 2013
161. Литвинов В.Д. Україна в пошуках своєї ідентичності (XVI–XVII ст.ст.). Історико-філософський нарис. – К., 2008.
162. Стоцький Я.В. Держава і релігія в Західних областях України 1944–1964 років. Монографія. – К., 2008.
163. Черенков М. Європейська Реформація та український євангельський протестантизм (генетико-типологічна спорідненість і національно-ідентифікаційні виміри). Монографія. – К., 2008.
164. Суспільно-політичні виміри релігійних процесів в Україні. Наук. збірник. – Чернівці, 2008.
165. Арсен Річинський і проблеми Помісної Української Церкви. Наук. збірник. – Тернопіль, 2008.

166. Україна і Ватикан: українсько-ватиканські відносини в контексті суспільних і міжконфесійних проблем. Наук.збірник. – Івано-Франківськ, 2008.
167. Україна і Ватикан у розвитку освіти і духовності. Наук. збірник. – Одеса, 2008.
168. Україна і Ватикан в контексті культурно-цивілізаційного діалогу: історія і сучасність. Наук. збірник. За ред. Л.Филипович і П.Яроцького. – К., 2010.
169. Україна і Ватикан: до і після Другого Ватиканського собору. Наук.збірник. За ред. Л.Филипович і П.Яроцького. – К., 2013.
170. Україна і Ватикан: християнство в контексті його включення в різноманіття сфер суспільного життя. Збірка. За ред. Е.Бистритцької та П.Яроцького. – К. –Тернопіль, 2015.
171. Українська Греко-Католицька Церква в контексті вітчизняної історії та сучасних суспільних реалій. Збірка праць. За ред. Е.Бистритцької та П.Яроцького. – Тернопіль, 2015
172. Релігія у контексті соціокультурних трансформацій України. Колективна монографія. За ред. Л.Филипович. – К., 2009.
173. 170. «Русский мир» патріарха Кирила не для України. Колект. монографія. За ред. А.Колодного. – К., 2014.
174. Колодний А.М. Життя. Праця. Думки. Біобібліографія. – К., 2007.
175. Недзельська Ю.К. Православний мирянин: життя в сьогодні (український контекст). Монографія. – К., 2010.
176. Шеретюк Р., Стоколос Н. Трансформація релігійно-церковного життя в Галицько-Волинській Русі другої половини XIII – першої половини XV століття: геополітичний аспект. – К. –Рівне, 2009.
177. XV століття: геополітичний аспект. – К. –Рівне, 2009.
178. Українську святиню – українському народові. Наук. збірник. За ред. А.Гудими і А.Колодного. – Тернопіль, 2012
179. Сітарчук Р. Адвентисти 7 дня в українських землях у складі Російської імперії. Монографія. – К. – Полтава, 2009.
180. Ісламські процеси в світі та в Україні. Наук. збірник. За ред. А.Арістової. – К., 2011.
181. Арсен Річинський і сучасний стан духовного поступу українського народу. Наук. збірник. За ред. А.Колодного і П.Мазура. – К. – Кременець, 2011.
182. Колодний А.М. Іван Шевців: життєпис українця-християнина. Монографія. – К., 2011.
183. Стоколос Н., Шеретюк Р. Драма Церкви: до історії скасування Греко-Уніатської Церкви в Російській імперії та викорінення її духовно-культурних надбань. – К. – Рівне, 2011 (перше видання), 2012 (друге доопрацьоване видання).

184. Шеретюк Руслана. Греко-Уніатська Церква в контексті етноконфесійної Політики Російської імперії. – К. – Рівне, 2012.

V. Десяти томник “Історія релігій України”

185. Том I. Дохристиянські вірування. Прийняття християнства. За ред. Б.Лобовика. – К., 1996.

186. Том I. Дохристиянські вірування. Прийняття християнства. За ред. Б.Лобовика. –К., 1998. Передрук в Канаді.

187. Том II. Українське Православ'я. За ред. П.Яроцького. – К., 1997.

188. Том III. Православ'я в Україні. За ред. А.Колодного і В.Климова. – К., 1999.

189. Том VI. Католицизм в Україні. За ред. П.Яроцького. – К., 2001.

190. Том V. Протестантизм в Україні. За ред. П.Яроцького. – К., 2002.

191. Том VI. Пізній протестантизм України. За ред. П.Яроцького. – К., 2007.

192. Том VI. Пізній протестантизм України. Друге доопрац. вид. За ред. П.Яроцького. – К. – Дрогобич. 2008.

193. Том VII. Релігійні меншини України. За ред. А.Колодного. – К., 2011.

194. Том VIII. Нові релігії України. За ред. А.Колодного. – К., 2010 .

195. Том IX. Релігія і Церква в історії української діаспори. За ред. А.Колодного. – К., 2013.

196. Том X. Релігія і Церква років незалежності України. За ред. А.Колодного. – К., 2003.

VI. Бібліотечка “Конфесії України”

197. Колодний А. Рідна Українська Національна Віра. Брошура. – К., 2002.

198. Колодний А. Церква Ісуса Христа Святих останніх днів. Брошура. – К., 2001.

199. Колодний А.М. Церква Ісуса Христа Святих останніх днів. Монографія. – К., 2010.

200. Колодний А. Церковь Иисуса Христа Святых последних дней. Монография. – Полтава, 2014.

201. Колодний А., Филипович Л. Церква Ісуса Христа Святих останніх днів в історії і сьогоденні. – К., 2014.

202. Гаюк І. Вірменська Церква в Україні. – Львів, 2002.

203. Луцишина О. Вайшнавізм. Уявлення про людину в Рігведі. – К., 2005.

204. Сленський В., Саган О. Саєнтологія в Україні. Брошура. – К., 2004.

VII. Українська релігієзнавча думка діаспори

205. Олексюк В. Християнські основи української філософії. Вибрані твори. За ред. А.Колодного. – К., 1996.
206. Музичка І. Християнство в житті особи і народу. Вибрані твори. За ред. А.Колодного. – К., 1999.
207. Річинський А. Проблеми української релігійної свідомості. За упорядкування і редагування А.Колодного і О.Сагана). – Тернопіль, 2000; 2002.
208. Шевців І. Християнська Україна. Вибрані твори. За ред. А.Колодного. – К., 2003.
209. Ярмусь Ст. Досвід віри українця. Вибрані твори. За ред. А.Колодного. – К., 2002.
210. Ярмусь Ст. Досвід віри українця (2-ге доопрацьоване видання). – К., 2008.
211. Ортинський Іван. Християнство в його виявах і сьогочасних проблемах. Вибрані праці. Упорядник і редактор А.Колодний. – К., 2014.
212. Історіософія релігії Ю.Мулика-Луцка. Вибрані твори. Упорядник і редактор А.Колодний. – К., 2016.

VIII. Проблеми свободи буття релігії

213. Про свободу совісті, релігії і переконань. Збірник документів. За ред. М.Бабія. – К., 1996.
214. Свобода совісті, вероісповедання и религиозных организаций. Сборник документов. Под ред. М.Бабия. – К., 1994.
215. Свобода совісті і віросповідань. Збірник міжнародних, європейських та українських правових документів. За ред. М.Бабія. – К., 2006.
216. „Плід правди сіється творцями миру”. Збірник. – К., 1998.
217. Влада і Церква в Україні. За ред. А.Колодного і В.Пашенка– Полтава, 2000.
218. Релігійна свобода: моделі державно-церковних відносин. Вип. I. За ред. В.Сленського. – К., 1997.
219. Релігійна свобода: контекст державно-церковних відносин. Вип. II. За ред. А.Колодного. – К., 1998.
220. Релігійна свобода: природа, правові і державні гарантії. Вип. III. За ред. А.Колодного. – К., 1999.
221. Релігійна свобода: гуманізм і демократизм законодавчих ініціатив у сфері свободи совісті (міжнародний і український контекст). Вип. IV. За ред. А.Колодного і О.Сагана. – К., 2000.
222. Релігійна свобода: мас-медіа, школа і Церква як суспільні фактори утвердження свободи віросповідань. Вип. V. За ред. А.Колодного. – К., 2001.

223. Релігійна свобода: свобода релігії і національна ідентичність. Вип. VI. За ред. А. Колодного. – К., 2002.
224. Релігійна свобода: уроки минулого і проблеми сьогодення. Вип. VII. За ред. А. Колодного. – К., 2003.
225. Релігійна свобода: функціонування релігії в умовах свободи буття. Вип. VIII. За ред. А. Колодного і М. Бабія. – К., 2004.
226. Релігійна свобода: міжконфесійні відносини в умовах суспільно-політичних трансформацій. Вип. IX. За ред. А. Колодного. – К., 2005.
227. Релігійна свобода: взаємини держави та релігійних організацій – правові й політичні аспекти. Вип. X. За ред. А. Колодного, М. Бабія і Л. Филипович. – К., 2006.
228. Релігійна свобода: законодавство України про свободу совісті – європейські стандарти та українські реалії. Вип. XI. За ред. А. Колодного і М. Бабія. – К., 2007.
229. Релігійна свобода: міжконфесійний діалог як складова становлення громадянського суспільства. Вип. XII. За ред. А. Колодного, М. Бабія і Л. Филипович. – К., 2008.
230. Релігійна свобода: теоретичні і практичні виміри оптимізації міжконфесійних відносин. Спецвипуск. За ред. А. Колодного. – К., 2008.
231. Релігійна свобода: релігія в постмодерному суспільстві: соціально-політичні, правові та конфесійні аспекти. Вип. XIII. За ред. А. Колодного і О. Сагана. – К., 2008.
232. Релігійна свобода: державно-церковна політика в Україні як фактор формування громадянського суспільства. Вип. XIV. За ред. А. Колодного і О. Сагана. – К., 2009.
233. Релігійна свобода: свобода релігії і демократія – старі і нові виклики. Вип. XV. За ред. А. Колодного. – К., 2010.
234. Релігійна свобода: свобода релігії і міжрелігійний діалог – глобальні виміри і локальні вияви. Вип. XVI. За ред. А. Колодного. – К., 2011.
235. Релігійна свобода: свобода буття релігії в сучасному соціумі. Вип. XVII–XVIII. За ред. А. Колодного. – К., 2013–2014.
236. Релігійна свобода на перехресті епох, країн і культур. Вип. XIX (1). – За ред. А. Колодного. – К., 2016.
237. Толерантність міжконфесійних відносин. Наук. збірник. За ред. А. Колодного і В. Каложного. – Запоріжжя, 2008.
238. Релігійний досвід і толерантність. Матеріали конференції. – Дніпропетровськ, 2008.
239. Релігія і Церква в суспільних реаліях України. Спецвипуск «Релігійної панорами». За редакції і авторства А. Колодного. – К., 2006.
240. Толерантність: теорія і практика. Збірник статей і документів. За ред. М. Бабія. – К., 2004.

241. Толерантність: сфера міжконфесійних відносин. Релігієзнавчий аналіз. Наук.збірник. За ред. А.Колодного і Л.Филипович. – К., 2004.
242. Толерантність міжконфесійних відносин як умова стабільності в Україні. Наук.збірка. За ред. В.Калюжного і А.Колодного. – Запоріжжя, 2013.
243. Роль експертних структур у сфері політики, охорони довкілля та релігійного життя. Збірка праць. За ред. Л.Филипович та Н.Кутузової. – К., 2013.
244. Религиозные организации в общественном пространстве Беларуси и Украины. Сборник. Под ред. Н.Кутузовой и Л.Филипович. –Вильнюс, 2014.
245. Державно-церковні відносини в Україні: регіональні аспекти. Наук. збірник. За ред. А.Колодного та В. Олуйка. – Хмельницький, 2003.
246. Бабій М.Ю. Свобода совісті: філософсько-антропологічне і релігієзнавче осмислення. – К., 1994.
247. Правові основи свободи совісті, релігії та релігійних організацій. Збірник документів. За упорядкування та редакції М.Бабія. – К., 2002.
248. Екуменізм і проблеми міжконфес. відносин в Україні. Колект. монографія. За ред. А.Колодного, П.Яроцького. – К., 2001.
249. Актуальні проблеми державно-церковних відносин в Україні. За ред. В.Бондаренка і А.Колодного. – К., 2001.
250. Релігія і Церква в Подільському регіоні: історія та сучасність. Науковий збірник. За ред. В.Олуйка та А.Колодного. – Хмельницький, 2002.
251. Державно-церковні відносини в Україні у контексті сучасного європейського досвіду. Наук. збірник. За ред. А.Колодного. –К., 2004.
252. Актуальні питання міжконфесійних взаємовідносин в Україні. – К., 2005.
253. Мораль. Релігія. Освіта. Науковий збірник. За ред. А. Колодного. – К., 2005.
254. Церква і політика: від президентських виборів 2004 до парламентських 2006 року. За ред. А.Колодного, М. Бабія та Л.Филипович. – К., 2005.
255. Релігія і соціальні зміни в сучасному світі. Збірник. – Чернівці, 2005.
256. Релігія і суспільство: нові преференції. Збірник. – Чернівці, 2006.
257. Релігія і Церква в контексті реалій сьогодення. Збірник. – К., 1995.
258. Іслам і Євроінтеграція. Наук. збірник. За ред. А.Колодного і О.Сагана. – К., 2006.
259. Державно-церковна політика в Україні як фактор формування громадянського суспільства. Матеріали конференції. За ред. А.Колодного і О.Сагана. – К., 2008.

260. Іслам в його проблемах і трансформаціях. Колект. монографія. За ред. А.Арістової та А.Колодного. – К., 2010.
261. Климів В.В. Свобода совісті, церква, релігійність в українському-суспільстві періоду незалежності. Збірник статей. – К., 2009.
262. Регіональні виміри міжконфесійних і державно-церковних відносин. Наук. збірник. – К. – Хмельницький, 2011.
263. Міжконфесійні відносини в поліконфесійній Україні. Колект монографія. За ред. А.Колодного. – К., 2011.

ІХ. Періодичні видання Відділення

- 264 – 342. «Українське релігієзнавство». – Бюлетень-квартальник Української Асоціації релігієзнавців і Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України. – 1996 – 2016 рр. – №№ 1–78.
- 343 – 474. Часопис-щомісячник УАР “Релігійна панорама”. – 2000–2011 рр. – №№ 0–134.
475. Релігійна панорама. Спецвипуск. За ред. А.Колодного. – К., 2006.

РЕЛІГІЄЗНАВЧА НАУКА В ЇЇ ДОКТОРСЬКОМУ ВИЯВІ

а) Релігієзнавчо-докторська спільнота України

Докторами наук років незалежності стали: А.Арістова (Київ), А.Бистрицька (Тернопіль), І.Богачевська (Київ), В.Бодак (Дрогобич), А.Бойко (Київ), В.Бондаренко (Київ), О.Буравський (Житомир), В.Вандишев (Суми), Л.Виговський (Хмельницький), Т.Гаврилюк (Київ), Т.Горбаченко (Київ), В.Докаш (Чернівці), В.Сленський (Київ), С.Жилюк (Остріг), С.Кияк (Івано-Франківськ), А.Киридон (Полтава–Київ), В.Климов (Київ), Л.Кондратик (Луцьк), Л.Конотоп (Київ), В.Ларіонова (Івано-Франківськ), В.Литвинов (Київ), М.Лубська (Київ), В.Лубський (Київ), В.Любашенко (Львів), І.Мозговий (Суми), М.Мурашкін (Дніпропетровськ), Г.Надтока (Київ), П.Павленко (Київ), Г.Панков (Харків), О.Предко (Київ), О.Саган (Київ), Р.Сітарчук (Полтава), М.Стадник (Київ), Н.Стоколос (Рівне), Я.Стоцький (Тернопіль), Л.Филипович (Київ), Є.Харьковщенко (Київ), М.Черенков (Київ), А.Черній (Київ), Ю.Чорноморець (Київ), В.Шевченко (Київ), А.Щедрін (Харків), О. Шепетяк (Київ), Р.Шеретюк (Рівне), Л.Шугаєва (Рівне) (підкреслені – захищені у Відділенні релігієзнавства ІФ НАНУ).

б) Ветерани-доктори релігієзнавчої ниви

М.Закович (Київ), А.Колодний (Київ), О.Онищенко (Київ), П.Саух (Житомир), О.Уткін (Київ), О.Шуба (Київ), П.Яроцький (Київ).

в) Активно працюють над докторськими

Ю.Борейко (Луцьк), І.Гудима (Черкаси), С. Качурова (Харків), Г.Кулагіна-Стадніченко (Київ), Е.Мартинюк (Одеса), О.Недавня (Київ), К.Недзельський (Херсон), М. Полінчак (Ужгород), В.Титаренко (Київ).

Пам'янемо наших колег–релігієзнавців:

А.Васильєву (Київ–Москва), Н. Гаврілову (Київ), О.Гальчука (Київ), М.Гордієнка (С-Петербурґ), Є. Дулумана (Київ), А. Єришева (Київ), В.Заґладу (Житомир), В.Зоца (Київ–Москва), Ю.Калініна (Київ), М.Каушанського (Одеса), П.Косуху (Київ), О.Косянчука (Київ), Б.Кузьміна (Київ), М.Литвиненка (Київ), П.Лобазова (Одеса), Б.Лобовика (Київ), М.Лободу (Чернігів), І.Музичку (Рим, Італія), О.Огневу (Київ), П.Панченка (Київ), В.Пащенко (Полтава), Ю.Поліщука (Чернівці), Л.Стасюк (Рівне), О.Філіповича (Київ), М.Філоненка (Київ), В.Фоміченка (Київ), С.Фостуна (Лондон, Англія), В.Танчера (Київ), Ю.Терещенка (Київ), І.Шевціва (Сідней, Австралія), В.Щедріна (Житомир), Ст.Ярмуся (Вінніпег, Канада).

Наукове видання

**АКАДЕМІЧНОМУ РЕЛІГІЄЗНАВСТВУ
УКРАЇНИ – 25**

постання і основні напрямки розвитку

2016

За загальною редакцією *А.Колодного*

Редактор *Л.Филипович*

Комп'ютерний набір *Г.Филипович*

Комп'ютерна верстка *Н.Пчельник*

Підписано до друку 12.09.2016. Формат 60x84/32.

Папір офсетний.

Ум. друк. арк. 3,75.

Наклад 100 прим.

Інституту філософії імені Г.С. Сковороди

